TÉR/EMBER

VISELKEDÉSI MINTÁK ANALÍZISEI A XXI. SZÁZAD VÁROSI TÉRÉPÍTÉSZETBEN

Szösz Klaudia, DLA Disszertáció 2010

Témavezetők: Hutter Ákos DLA
Farkas Gábor DLA

Köszönetet mondok Bachman Zoltánnak (Zoli bácsinak), hogy megtanította nekem az építészethez való helyes hozzáállást és építészeti törekvéseimet mindig támogatotta.

TARTALOMJEGYZÉK

I. Bevezetés 005

II. Alapfogalmak tisztázása az építészetelmélet tükrében 007

III. Az ember és (természeti) környezet kapcsolatai 011
III/1. Pécs-Tettye 011
III/2. Szeged-Kálvária sugárút 023
III/3. Összegzés 028

Tézis I.

AZ EMBER, FOLYAMATOS MOZGÁSA A TÉRBEN ÉS AZ EKÖZBENI VIZUALIZÁCIÓ AZ ELSŐ LÉPÉS AHHOZ, HOGY AZ EMBER KÉPES LEGYEN FELFOGNI A TÉR DIMENZIÓIT ÉS EL TUDJA HELYEZNI MAGÁT EZEN TÉREN BELÜL.

IV. Az épület és (természeti) környezet kapcsolatai 033
IV/1. Pécs-Rókus sétány 033
IV/2. Siófok-320fok galéria 042
IV/3. Összegzés 049

Tézis II.

AZ ÉPÜLET SZŰRŐKÉNT KELL MŰKÖDJÖN AZ EMBEREK ÉS A KÖRNYEZET KÖZÖTT, LEGYEN AZ TERMÉSZETI VAGY ÉPÍTETT, POZITÍV VAGY NEGATÍV TULAJDONSÁGOKKAL RENDELKEZŐ KÖRNYEZET.

V. Az ember és (építészet) tér kapcsolatai 053
V/1. Székesfehérvár-Nemzeti Emlékhely 053
V/2. Maribor-U.G.M. 064
V/3. Összegzés 069

Tézis III.

A KAPCSOLATTEREMTÉS (ÚJ TÉR – RÉGI TÉR), AZ ÉPÍTÉSZETI TÉR INTEGRÁCIÓJA FONTOS, MERT E NÉLKÜL ELVESZÍTHETI AZT AZ IDENTITÁST, MELY A „HELYHEZ" ÉS AZ EMBEREKHEZ KÖTI.

VI. Összefoglalás 071

VII. Tézisek 073

VIII. Irodalomjegyzék 075

I. Bevezetés//

Értekezésem a doktori éveim során átélt és tervezett mukáim vizsgálata az építészet, tér, természet és ember kapcsolatának szempontjából. Átlalánosságban ez a 4 szempont az, amit rendszerbe helyezve a mindenkori tervezést befolyásolják. Azonos szempontrendszer alatt vizsgálok közteret és középületet, műemléki közteret és műemléki környezetben álló modern középületet. Dolgozatomban párhuzamot állítok közterek és középületek tervezési szempontjai között, ugyanazon fogalmak hatását elemzem a különböző szituációkban.

Az 1. fejezetben, a pécsi Tettye közterületeinek megújítása és a Szeged Agóra Pólus kapcsán az ember és a természet kapcsolatrendszerét elemzem. A 2. fejezetben a pécsi Rókus sétány megújítása és a siófoki 320fok Galéria kapcsán az épület és természet fogalmait vizsgálom, végül a tér és ember kapcsolatát a székesfehérvári Nemzeti Emlékhely és a maribori Új Művészeti Galéria pályázatok alapján fejtem ki.

Mindegyik munkában már a koncepció megalkotásakor, mint befolyásoló tényező mind a 4 szempont megjelent, a fejezet címekben kiemelt két vizsgálati szempont a munkák legjellemzőbb, a munka lényegi, kifejező eszközeit foglalják magukba és határozzák meg.

	KÖZTÉR	KÖZÉPÜLET	ÖSSZEHASONLÍTÁSI SZEMPONTOK
1.	TETTYE KÖZTERÜLETEINEK MEGÚJÍTÁSA Pécs 2010 EKF tervpályázat megvétel	SZEGED AGÓRA PÓLUS Informatika történeti múzeum, Informatórium, Százszorszép Gyermekház tervpályázat	EMBER ÉS TERMÉSZET
2.	RÓKUS SÉTÁNY MEGÚJÍTÁSA Pécs 2010 EKF meghívásos tervpályázat I. díj, megépült	SIÓFOK, 320° MŰVÉSZETI, KULTURÁLIS, OKTATÁSI ÉS TECHNIKAI KÖZPONT tervpályázat	ÉPÜLET ÉS TERMÉSZET
3.	SZÉKESFEHÉRVÁR NEMZETI EMLÉKHELY ötletpályázat II. díj	MARIBOR, ÚJ MŰVÉSZETI GALÉRIA EPK 2012 nemzetközi tervpályázat	EMBER ÉS TÉR

„Minden térnek, a minket körülvevő fizikai környezetnek sajátos aurája van. Legyen az egy város utcája, vagy egy épület belső helyisége, az építészeti és természeti adottságok együttese különös hangulatot áraszt, mely átitatja az embert, még akkor is, ha a hatást kiváltó tényezők nem tudatosodnak benne. Az építészeti tér sokoldalúan erőszakolja ránk karakterét. Minden tér hangulata a maga módján egyedi. Az egyik felvillanyoz, a másik lehangol, míg van olyan is, mely látszólag semmilyen hatást nem vált ki belőlünk.
Gyakran nem tudjuk pontosan megfogalmazni benyomásainkat, a hatás mégis eleven."[1]

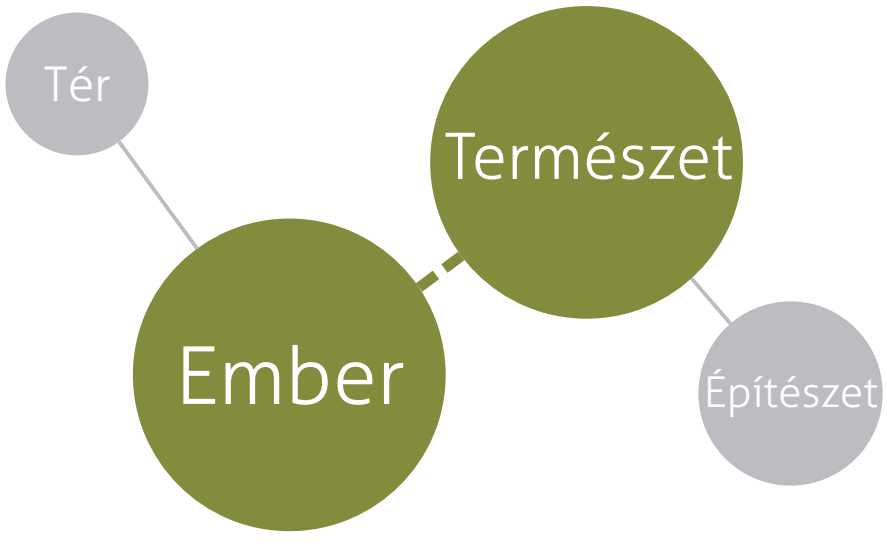

[1] Batár Attila: Láthatatlan építészet, Ab Ovo kiadó, 2005

II. ALAPFOGALMAK TISZTÁZÁSA AZ ÉPÍTÉSZETELMÉLET TÜKRÉBEN//

A TÉR FOGALMÁNAK KIALAKULÁSA:

„A helyet nem szabad összetéveszteni a térrel.
A térnek száma, a helynek arca van."
Hamvas Béla

A tér fogalma csak a XIX. század végén jelenik meg az építészeti gondolkodásban, ugyanis az „ürességről" nem közvetít ingert egyik érzékszervünk sem. A teret tehát kizárólag a térben álló dolgok, tömegek, felületek, hangok és szagok közvetítésével tudjuk érzékelni. Szentkirályi Zoltán mondta: „Valójában nem is a teret, hanem csak a dolgok térbeliségét érzékeljük...s hogy ezt a térbeliséget érzékelt térként fogjuk fel, az tulajdonképpen nem egyéb beidegzett tapasztalatnál."

Az ember mozgása közben a tapintási, vizuális és motorikus tapasztalatai alapján tud az épített térben tájékozódni. A térben álló tárgyak nagyságának és távolságának ismeretével tudja a tér dimenzióját érzékelni. Ahogyan az embernek is meg kell tanulnia, hogyan érzékelheti a teret, úgy kellett azt az emberiségnek is megtanulnia a történelem során. Sok idő kellett, míg az ősi civilizációk által használt tárgyakhoz kötődő ismerettől eljutottunk a modern nyelv „tér" jelentésű szaváig. A konkrét „hely" (melyet valamilyen különlegessége alapján különböztettek meg őseink) fogalmából csak lassan absztrahálódott az elvont „tér" fogalma.

Az ókori Róma, Bizánc, középkor, reneszánsz és a barokk bonyolult tereket épített, de gondolkodásukból, teóriájukból szinte teljesen hiányzott a tér problematikája, inkább az épületek fizikai valóságáról és formai megjelenéséről szóltak.

A térről szóló vita csak a XIX. század elején kezdődött és annak a végére bontakozott ki, amikor is August Schmarsow történész 1894-ben megjelent könyvében a térbeliséget tartja az építészet lényegének, és az építészettörténetet a változó térkoncepciók történeteként fogja fel. Az első világháború után került a diskurzus középpontjába a tér fogalma, Frank Lloyd Wright a doboz szobák összevonásával alkotott új tereket („doboz szétrombolása"), Adolf Loos „Raumplan"–ja bonyolult térbeli organizmussá alakította épületének belső tereit, ahol a hagyományos alaprajznak nincs értelme. Megjelentek a flexibilis terek, melyre Mies van der Rohe kifejlesztette az áramló tér koncepcióját a Barcelona pavilon (1929) összefüggésében.

<u>Ma 5 különböző térfogalmat különbözetünk meg:</u>

Cselekvési tér: a fizikai tevékenysége kerete
Érzékelési tér: a térben való tájékozódás alapján alakulki
Egzisztenciális tér: az embernek a környezetéről társadalmi és kulturális meghatározottsága által kialakított és állandósult képzete
Kognitív tér: a fogalomalkotás által elképzelhető tér
Absztrakt tér: a tisztalogikai viszonyok tere

A TERMÉSZETI TÉR HATÁSAI:

„Az építészeti teret a természeti tér kiegészítésének kell tekintenünk, általa szűnik meg a természeti tér és saját tapasztalati terünk közötti konfliktus, éppen úgy, ahogyan a durva föld a lágy talpunk közötti ellentétet feloldotta a szandál. A szandál és a ruha kiegészíti az emberi testet: a ház kiegészíti a természet terét...“[2]

A természeti tér, mint az a természetes közeg, amiben élünk hatalmas, megfoghatatlan, végtelen, bármifajta építészeti térhez képest. Az építészeti tér, falakkal - födémekkel határolt, épített elemek által létrehozott „üres“ tér, mely körülhatárol, elvesz a természeti térből. Ebben a térben áll az ember, aki a saját magát körülvevő teret teljességnek fogja fel az építészeti téren belül, ez az emberi tér. Tehát az emberi teret a természeti tértől az építészeti tér választja el vagy köti össze.

Alapjában véve az építészet funkciója az ember és természet megbékítése még az ősi civilizációkból maradt ránk, ahol az építészet tényleg a két fogalom között állt. Ma már a XXI. század igyekszik az építészeti és természeti terek határait elmosni, feloldani.

Az ember szerepe:

Az embereknek a térhez való viszonya történelmileg, területileg, illetve kultúrkörönként, sőt egyedileg is különböző. Morfológiailag a földön álló ember „hengerhez hasonlítható tárgy“, mely tárgyon az érzékelés a „frontoldalon“ történik. Ebből következhet, hogy a statikus, mozdulatlan ember teljesen máshogy érzékeli a teret, mint a mozgásban lévő.

A tér modern fenomenológiáját Edmund Husserl alapozta meg 1904 és 1907 között tartott, híres előadásával. Abból indult ki, hogy a térbeliség benyomása egy mozgás közbeni észleléssorozat eredménye.

Tehát a mozgás elengedhetetlen a tér teljes „befogadásához“. A mozgás által sok minden mellett a tér léptékét is meg tudja határozni. Az épített környezet humánus jellegével kapcsolatos az építészeti lépték közismert kategóriája. Az épület léptékét a ház és az ember dimenziói közötti viszony határozza meg. Alapvetően az ember a saját léptékéhez közelítő építészeti terekkel tud kialakítani „személyes“ viszonyt. Ez a kötődés pedig a legerősebb kapcsolat, ami kialakulhat ember és épített tér között.

„Manapság az épület méret- és arányrendszerének megállapítása nem merülhet ki az emberi dimenziók pusztán gyakorlatias figyelembevételével. Az építészet ember közelségét, a maga teljességében, a létrehozott tér minősége biztosíthatja.“[3]

[2] *Dom Hans van der Laan: De Architectonische Ruimte, Leiden, 1977*
[3] *Hajnóczi J. Gyula: Vallum és intervallum*

AZ EMBER ÉS (TERMÉSZETI) KÖRNYEZET KAPCSOLATAI

Tettye közterületeinek megújítása

Szeged Agóra Pólus

III. AZ EMBER ÉS (TERMÉSZETI) KÖRNYEZET KAPCSOLATAI//

„Darvin elmélete szerint a szerves lények fejlődése a környezetükhöz való alkalmazkodásban mutatkozik meg. Az elmélet kimondatlan alapfeltétele az, hogy környezetünk nélkül a szervezetek életképtelenek. A Darwin korában kialakuló egzisztencialista filozófia a megállapítást az ember egész személyiségére kiterjesztette. Az egzisztencializmus szerint az ember önmagában csak fikció, csak a környezetével, a világgal együtt képez valóságot."[4]

Az urbanizált ember elszakadása a természeti tértől folyamatos, mintegy egyértelmű következménye a technológia orientált civilizációnak. Ez a folyamat már visszafordíthatatlan, mégis az elmúlt évtized építészeti, városépítészeti irányai ezt a kialakult helyzetet próbálják „felülírni". A XXI. század városlakó emberének azon vágyát, hogy minden kényelmi potenciáljával együtt a városba csempéssze a természetet vagy annak egy kicsinyített mását, vagy a természetesnek felfogható „környezetbe" helyezze el a városi létben megszokott (kialakult) kényelmi funkciókat.

Szociológiai értelemben ezen törekvések lehetnek igen hasznosak is egy adott területen (az akcióterület mellett, vagy annak vonzáskörzetében) élő embercsoportra. Az ember és a természetes vagy mesterséges (épített) környezete erős befolyással bírnak az életminőségre, személyes kapcsolatuk ezzel a környezettel meghatározhatja társadalmi kapcsolatukat. Ezért fontos vizsgálni ezen természetes környezet és ember viszonyrendszerét. Ezt a kapcsolatot és az ebben fellelhető „igazságokat" két projekten keresztül elemzem. A két példában lesznek párhuzamok, felfedezhető azonosságok, annak ellenére, hogy a két terület merőben különbözik egymástól.

Az első projekt egy tágas emberi beavatkozástól (épületektől) mentes a belvároshoz közel eső, de azzal nem kommunikáló terület. A másik egy nagyvárosi tömbbelső, természeti elemektől, vagy azok léptékét térbeliségét nélkülöző sűrű épített környezet.

III/1. PÉCS - TETTYE

A Pécs-Tettye városrész közterület megújítása tervpályázatát 2007 őszén írták ki Pécs Kulturális Főváros beruházásainak keretein belül. A Tettye városrész 3 fő terület rendezését foglalja magába, a történelmi tettyei közpark területét, az Ágoston teret és a Havihegyi területet. A Tettyét és az Ágoston teret összekötő Vince utca is megoldandó feladat volt, mert a város ezzel az utcával szerette volna összekötni a két közteret. A 3 közterületben az a közös, hogy mindegyik műemléki környezet, Pécs szempontjából meghatározó jelentőséggel bírnak, és értéket képviselnek.

[4] *Mezei Árpád: Építészetelméleti könyvecske, N&n Budapest, 1996*

A Tettye, Pécs városának egyik legfestőibb tája parkkal, romokkal, barlanggal és arborétummal. A Tettye-völgy jelenlegi felszíne a kőzetek ezer éven át folytatott bányászatával alakult ki. A bányászott kőanyagot Pécs egész területén felhasználták, mára szinte teljesen beépültek. A Tettye patak mentén egykor vízenergiával működő malmok megszűntek az ivóvíz hálózat kiépítésével. Az átalakult felszín egyik teraszán megépült Szathmáry György püspök reneszánsz villapalotája, melynek romjai ma is megtalálhatók. A rómaiak idején a Tettye kívül esett Sopianae város területén. Patakjának vize a város mellett folyt, mert erősen meszes volt, ezért nem vezették be a városba. Már az ókorban épültek malmok a völgyparton melyek maradványait az újkori bányászat során teljesen elbontották.

A városhoz ugyan szervesen nem kapcsolódó, főleg gödörházakból álló lakóépület alakult ki a XI. századtól. A Mindszentek templomát a XII. században építették. A XV. században, az ipari fejlődés következtében a terület a „Malomszeg" nevet kapta, mivel itt voltak a korabeli gabonaőrlő-, lőpor-, papírmalmok, valamint a tímárok és tabakosok malmai. Ezeken kívül jelentős céhük volt az aranyműveseknek, akik királyi megrendelésre is dolgoztak. A pécsi ötvösöknek kiváló hírük volt. A XVI. században épült Szathmáry György püspöki nyaralója a török időkben a török dervisrend (kolostor) kapott helyet, a keleti szárnya mellé egy tornyot építettek, mely mint őrtorony és minaret szolgált. A XVII. század végén Boszniából katolikus bosnyákok érkeztek erre a városrészre, meghatározva ezáltal a város jövőbeli arculatát és történelmét. Így ez a terület a XX. századig a bosnyákság életszférája maradt. A romos állapotban lévő villa a XVIII. század elején a pécsi káptalanhoz került, a XIX. század elején végleges pusztulásnak indult, köveit elhordták, díszeit letördelték. Maradványait a XX. század elején konzerválták. Ma számos városi rendezvény helyszíne a romokban elhelyezett 250 férőhelyes szabadtéri színpad.

A Tettye park másik látványossága a terület déli részén található barlang. Magyarországon jelenleg csak 3 ilyen jelentős kiterjedésű felszín alatti üregrendszert ismerünk az Anna Mésztufa-barlang (Lillafüred), a Budai Várbarlang (Budapest) és a Tettyei Mésztufa-barlang (Pécs). 2008 április elején adták át az újonnan megnyitott barlangot. A természetes üregeket a történelem során bányászattal összekötötték, néha még lakások céljára is használták az üregeket. Az állandó 13C0-os hőmérsékletű barlang a Duna-Dráva Nemzeti Park bemutatóhelye, látványos kiállításokkal. A Tettye városrész hosszú évtizedeken keresztül volt a város legelhanyagoltabb területe, szanálása több évtizeden keresztül napirenden volt, de forráshiány miatt nem történt meg. Az ország egyik „történelmi külvárosa" azóta is pusztul. A fejlesztések évtizedekig elkerülték a területet, majd a Pécs Kulturális Főváros beruházásainak keretein belül a közterület része megújulhatott.

A bevezetőben említett ember- ember és ember-természet közötti kapcsolatok a XXI. század legfontosabb kérdései közé tartoznak. Az épített

környezet hatásai bizonyítottak a társadalom viselkedésére. Az emberek közötti kapcsolatteremtés helyszíneként ez a természetes vagy mesterséges „felület" kell szolgáljon. Az tény, hogy az ember elfordult a környezetétől, és az abban szimbiózisban élő emberektől. Ezt a kapcsolati hiányt kell, hogy kezelje az építészet.

Céljaink:

A pályázat egyik elvárása volt, hogy a Tettye és közterületei, utcái, parkjai kapcsolatba kerüljenek a történelmi belvárossal, a kettőt összekötő utcák funkcionális és minőségi változáson menjenek keresztül, hangsúlyosan jelenjenek meg a kulturális és közösségi funkciók. Az új terek teremtik majd meg az alapját az eddig kevéssé kommunikáló társadalmi és korosztályi csoportok közötti párbeszédnek, hozzájárulnak majd a társadalmi tolerancia növeléséhez.
A koncepció során fontos szempont volt, hogy a téralakítások a közösségi tevékenységek igényeihez legyenek igazítva, a terek használati módját újrafogalmazzuk és ezáltal megerősítsük a közösségi funkciókat, melyek nyilván a terület adottságaiból következően lehetnek kulturális, közösségi, kereskedelmi illetve pihenő, kikapcsolódást segítő funkciók.

Tettye újrafogalmazása:

Ha a világ nagyvárosaira gondolunk, és átgondoljuk azok városszerkezeti felépítését, akkor szinte mindegyik város belvárosához kapcsolódik egy nagyobb alapterületű közpark is. (Budapest - Népliget, London - Hide Park, NY - Central Park stb.) Pécs, azt leszámítva, hogy alapterületében és lakosságában kisebb létékű város az előbb említetteknél, a belvárosnak a Tettye az az összefüggő zöldterülete, mely képes kielégíteni a város ezen igényét. A belvároshoz kapcsolva létrejön egy olyan park, ahol minden korosztály kikapcsolódhat. Ebből következően a Tettyének multifunkcionálisnak kell lennie, hogy az eddig nemigen használt park területe csábító legyen azok számára is, akik eddig a városhatáron kívülre jártak azért, hogy a szabadba legyenek. A gyermekjátszótéren kívül kialakítottunk egy felnőttjátszóteret, rendezni kellett a barlang bejárata előtti teret, a püspöki villa romjainak környezetét, és létrehoztunk egy kávézót, hogy a kikapcsolódás teljes mértékben kiszolgált legyen.

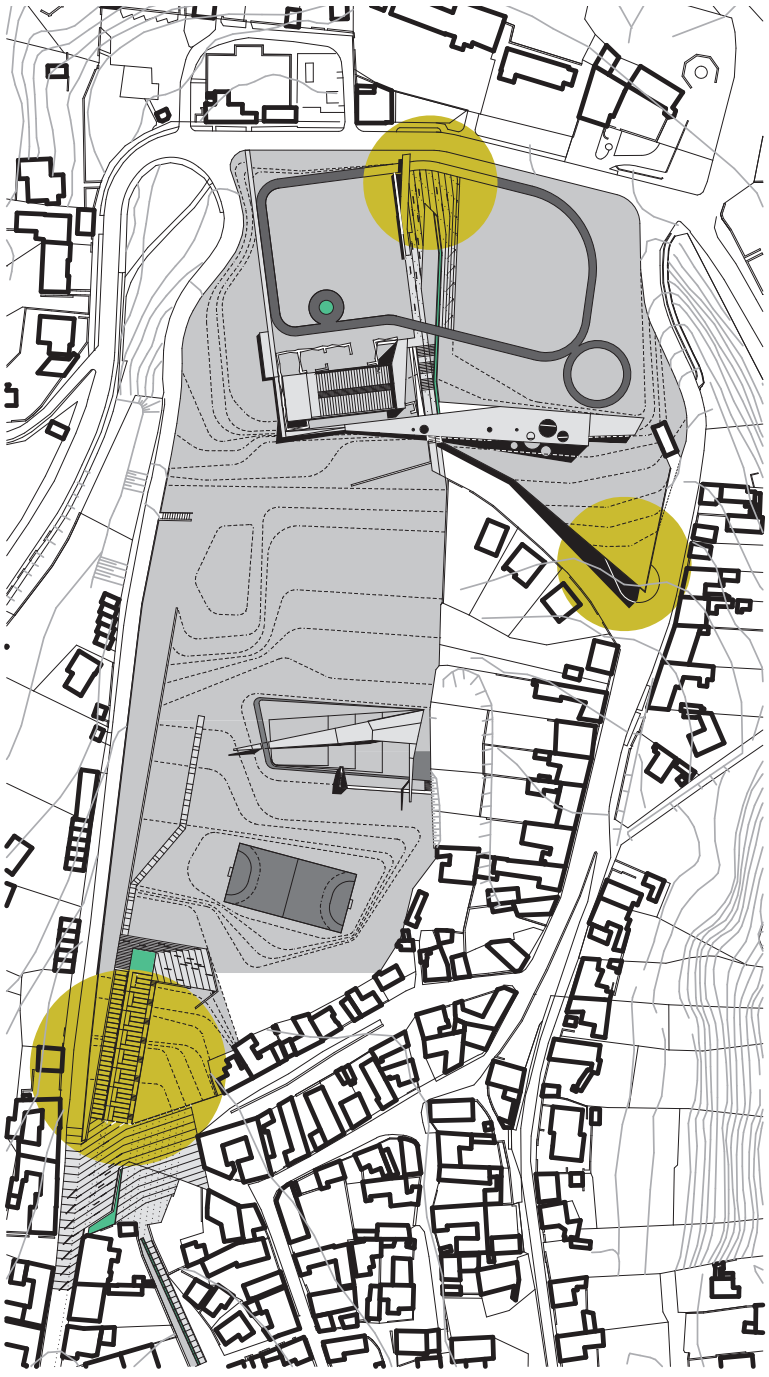

A komfort utáni vágy az urbanizáció és a technológia orientált társadalom elvárásainak kiszolgálása kötelező érvényűnek tekinthető abban az értelemben, hogy ezek hiánya eredményezheti azt, hogy az emberek elveszítik (vagy nem is keresik) a kapcsolatot a természetes környezetükkel. Nagyon egyszerűen fogalmazva a mozgás (közlekedés) komfortja meghatározó lehet egy a belváros tőszomszédságában található terület szempontjából, mely nem kapcsolódik be a belváros fizikai terébe. Ez az „autóval az erdőbe" effektus egy olyan erős épített tér- természeti tér közötti ellentmondás mely nagyon nehezen kezelhető, fizikailag és ideológiailag egyaránt.

Tettye megközelítései:

A Tettye városrész tömegközlekedési ellátottsága gyenge. Egyedül a terület feletti északi részen, a hegyoldalban, és a terület déli részén, közvetlen a várfal mentén közlekedik autóbusz. Ez többek között abból is fakad, hogy a Tettye még őrzi a XVI.sz-ban kialakított utca- és telekstruktúráját, így közterei a parkon kívül meglehetősen szűkre szabottak. Először a park megközelítést kell megoldani, ami nagy valószínűséggel gépkocsival, de a belvárosi zónából és közvetlen környezetéből gyalogosan történik. A park közvetlen környezetében nincs hely nagyobb léptékű felszíni parkolók kialakítására, a meglévő parkoló felületet csak egy „kreatívabb" megoldással lehet bővíteni. Mi ezt egy föld alá süllyesztett, nyitott, de fedett parkolóval oldottuk meg.

Nem szerettük volna a Tettye park „bejáratainál” parkoló gépkocsik sokaságával elrontani a utca- és látképet. Ezért egy olyan megoldást alkalmaztunk, mely nagy részben eltakarja azokat. A Tettye utca felső végénél, a barlang bejárata alatti területet úgy kezeltük, mintha az egy zöld lemez lenne, és egy egyszerű könnyed mozdulattal fel lehetne hajlítani a síkból, mely alá elférnének az autók. Itt még sík a terület, tehát ez a „felhajlítás” lényegében egy új zöldtető lenne, mely morfológiailag követi a meglévő domb vonalát.

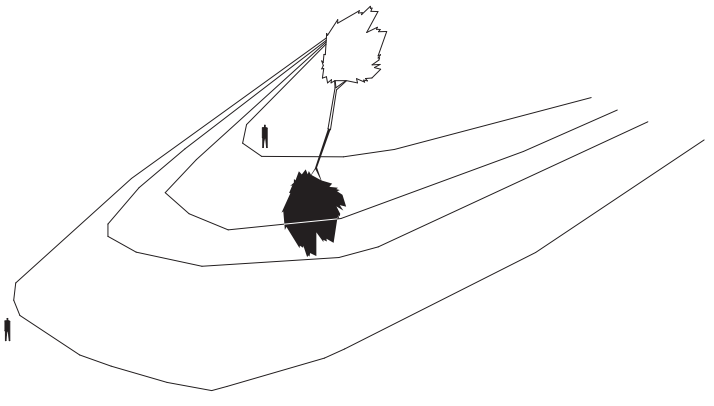

Ugyanezt a megoldást alkalmaztunk a terület keleti oldalára elhelyezett kávézó alá, mert ez is egy gépkocsival továbbra is jól megközelíthető pontja lesz a parknak. Az arborétum melletti, ma is meglévő felszíni parkolót változatlanul meghagytuk, mert nem kapcsolódik közvetlenül a park területéhez, ezért a jelenléte nem zavaró, funkcionálisan pedig jó helyen van. A park megközelítési lehetőségeit figyelembe véve tehát 3 hangsúlyos pontot jelöltem ki, egy a régi „bejáratnál”, a terület északi középpontjánál, ahol a tömegközlekedési megálló is van, egy a déli ponton, a barlang alatt, és az utolsó a keleti ponton, a kávézó dombja alatt.

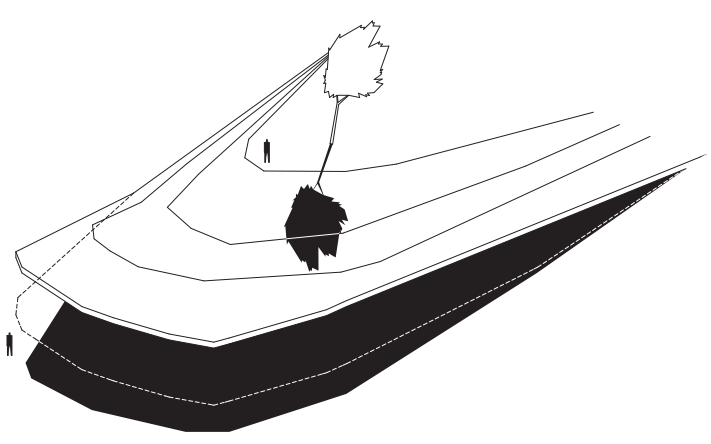

A megközelítés komfortját ki lehet (bizonyos szabályozások értelmében ki kell) elégíteni, de választható az „ideológiai átnevelés” is mint lehetőség. Ez azt jelenti, hogy az elzárkózás legkisebb dimenzióját is megszüntetjük (kiszállítjuk az embert az autóból), és ezt fizikai kapcsolattá formáljuk. Ez lehet az első lépés, mely az ember- természetes (vagy épített) környezete közötti kapcsolatot létrehozza. Az épített és természeti tér megéléséhez elengedhetetlen, hogy megélhető fizikai közelségbe kerüljünk. Ezt a fizikai kapcsolatot kell minden városépítészeti, építészeti és közlekedésszervezési eszközzel erősíteni.

Tettye déli része

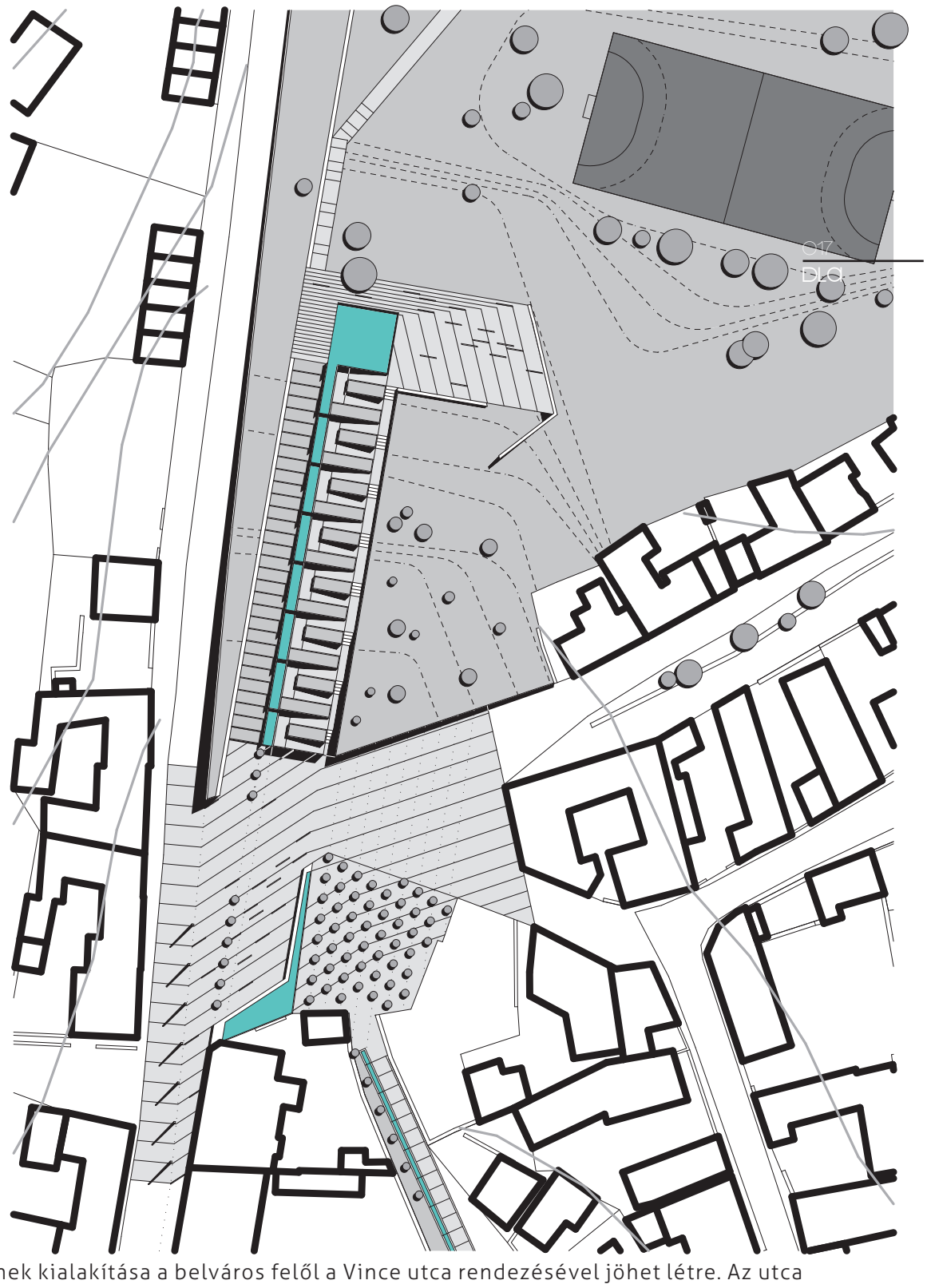

Bejárat délről:

A Tettye gyalogostengelyének kialakítása a belváros felől a Vince utca rendezésével jöhet létre. Az utca jellegét a hossztengelyében végigfutó Tettye-patak és az utca ipartörténeti helyszínei adják. A Vince utca a Tettye déli részére torkollik, ahol egy kisebb burkolt fogadóteret hoztunk létre megteremtve a park déli bejáratát. A Tettye patak a barlang bejárata előtt felszínre tör, majd követve a park vonalát egy kisebb vízmedence lesz belőle, majd ismét felszín alá bukva már a Vince utcán tör elé és halad végig egészen az Ágoston térig.

Tettye Park:

A parkot a kiinduló állapotában két részre szakította a Tettye tér utca, melyen a gépkocsiforgalom is megengedett volt. Ezt mi megszűntettük, az utca nyugati oldalát lezártuk (a keleti oldalt a lakóházak megközelítése végett zsákutcaként alakítottuk ki), így a park már szabadon bejárható lett, balesetveszély nélkül, egy egységes felület jött létre. A barlang bejárata előtti teresedésről továbbsétálva először a kamaszoknak és felnőtteknek szántunk egy sportpályát, majd a pálya fölött létrehoztunk egy „felnőttjátszóteret" is. Ezzel egy olyan helyet kívántunk teremteni, mely kimondottan a felnőtt korosztályt szólítja meg, nekik nyújt szórakozási lehetőséget. A „játszótér" érdekes térbeli síkokkal tagolt, sétáló, beszélgető, futó embereknek kitalált szoborszerű elem.

A park további, déli területén szerettük volna megőrizni a nyugodt, park jelleget, mely a nyugodt séták, kikapcsolódás helye lehet. Itt nem jelöltünk ki gyalogos tengelyeket, a „Fűre lépni szabad" elvét szerettük volna követni. Az intenzív zöld, park jellegű területen áthaladva a romok alatti részen találjuk magunkat, ahonnan lépcsősor vezet fel a romok és a kávézó szintjére.

A szabadtéri színpadot újraformáltuk, és összekötöttük a kávézó tetejével, mely ideális kilátóhelye lehet a parknak, ahonnan jól látszik a történelmi Tettye városszövete, de a város többi része is jól látható már ebben a magasságban.
A park északi területe a bejáratánál változott a legtöbbet. Itt ugyanúgy, ahogy a déli ponton, egy impozánsabb közteret hoztunk létre, ahol egy keskeny épülettömbben kaptak helyet, a szabadtéri színpadot és parkot kiszolgáló szociális funkciók.
A park ezen része viszonylag sík, csak a romok alatt

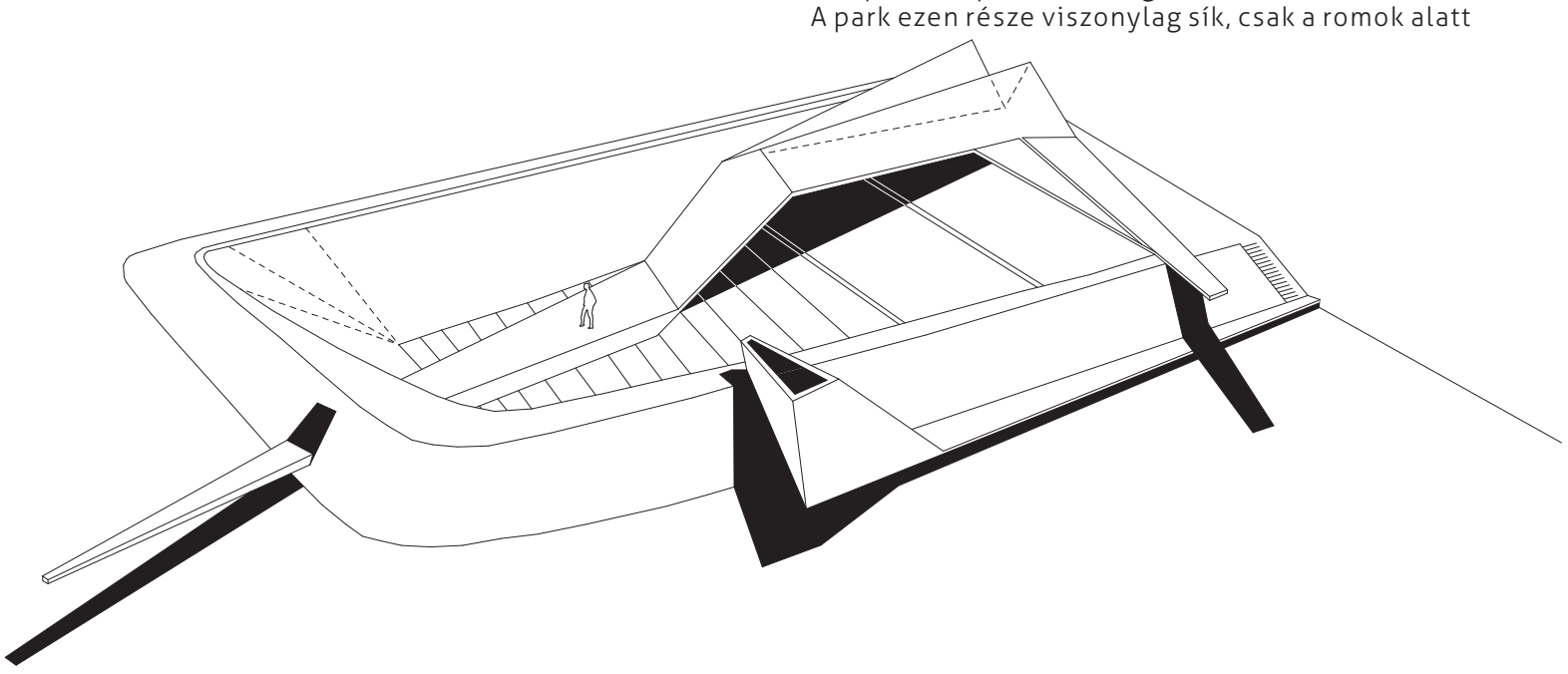

Tettye északi területe

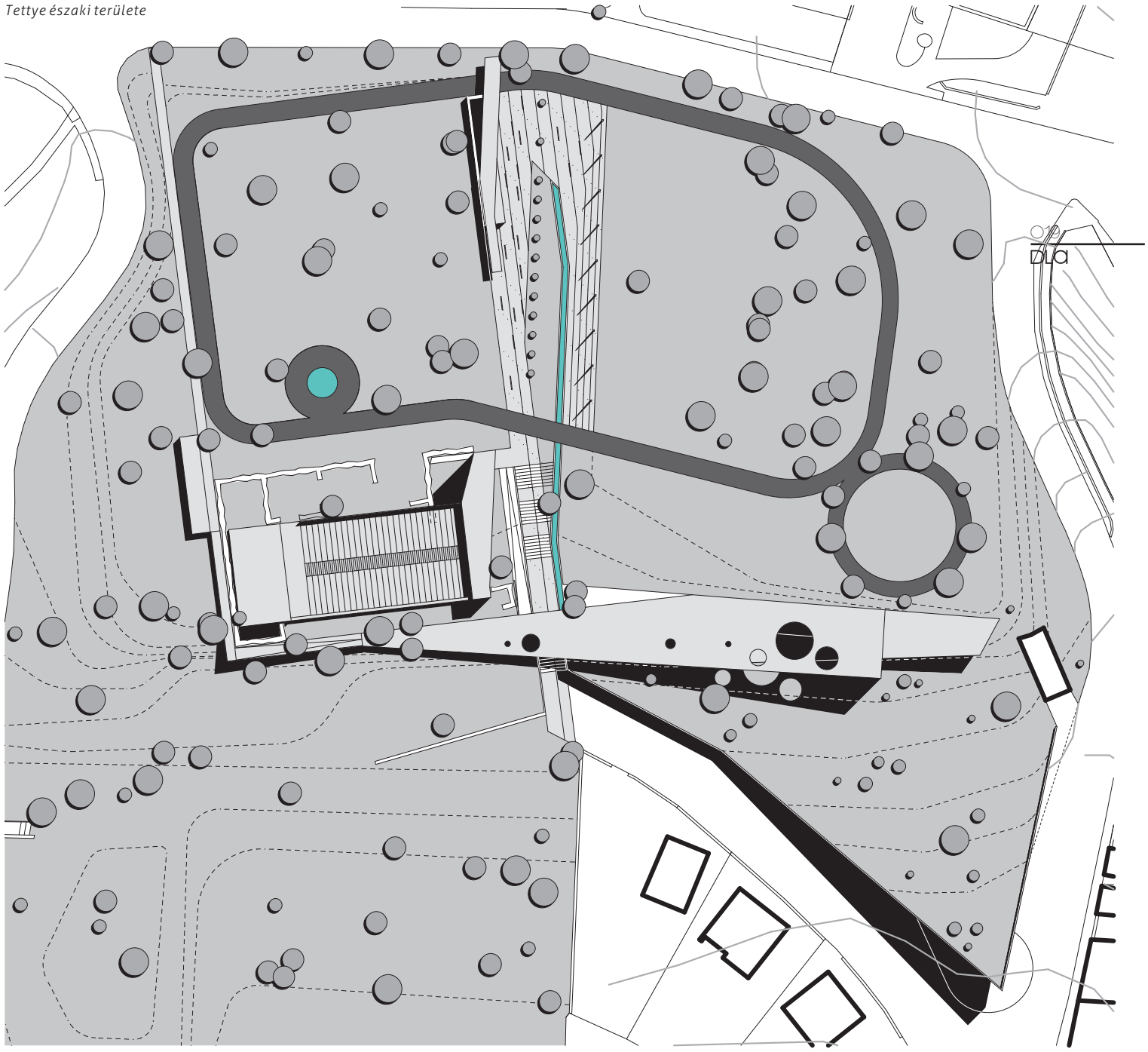

törik le a domboldal, ezért a vízszintes részt kihasználva kialakítottunk egy futópályát és egy gyermekjátszóteret. A Tettye parkból gyalogosan könnyen eljuthatunk a tervezési terület következő helyszínére, a Havihegyre.

A sokat emlegetett fizikai kapcsolatot (természet és ember között) megelőzi a vizuális kapcsolatteremtés. A végtelen természeti teret legtöbbször nem is tudjuk teljesen befogadni, ehhez szükséges valamilyen dimenzióváltás, mely lehetőséget teremt egy olyan új perspektíva létrejöttéhez, ami már érthető viszonyt hoz létre a környezet értelmezéséhez. Ez a nem fizikai kapcsolat egy egészen új viszonyt teremt az ember és a környezete között, elsősorban nem a fizikai tartalmakkal elégíti ki, hanem segít elhelyeznie magát az embert ebben a természeti vagy épített környezetben. Ezt a megértést és így a kapcsolatot is legerősebben vizualizáció útján tudja létre hozni az építész.

Havihegy:

A Havihegyi városrész kiemelkedő hangsúlypontja a havihegyi templom. A török hódoltság után kitört Pécsen a pestisjárvány. 1690-91. évi járvány idején a város polgársága fogadalmat tett, amennyiben a járvány elmúlik, úgy a város keleti részén magasodó kősziklákon (melyet a köznyelv Kakasdombnak nevezett) Havas Boldogasszony tiszteletére hálából kápolnát emel. A járvány elmúltával ígéretüknek eleget téve, P. Ullmann német domonkosrendi szerzetespap irányításával megépítették a parasztbarokk stílusú, fatornyú kápolnát. Az 1780-as tűzvész utáni újjáépítés során kapta mai formáját, a fatorony helyett zömök kőtorony épült. A kegykápolnától délre áll Bartalits Mihály szobrászművész 1878-ban készített piétás kőkeresztje, északra a csupasz mészkőszirten pedig Kiss György 1900-ban felállított, horganyból készült szobra, mely a kereszten függő Krisztust ábrázolja. Pécs oltárának is nevezett Havas Boldogasszony kegykápolnája és környéke Pécs ódon hangulatát idézi vissza, innen nyílik a legszebb kilátás a városra és a terület kiemelkedő eseménye a havihegyi búcsú.

A természettel az embereknek hagyományokon alapuló kapcsolata van. Ezen „ceremóniák" mindig is kötődtek a természethez. A modern ember továbbra is ragaszkodik ezen hagyományokhoz ezért kijelenthető, hogy ha minden egyéb kapcsolatát el is veszíti, ezekhez ragaszkodni fog. A hagyomány- ember- természet hármasa ugyanazon minőségi (konformista elvárások miatt bekövetkező) változásokon megy keresztül, mint a városi környezetben maradék térként létező természet- ember kapcsolati rendszere. De attól eltérően itt a hagyományok ápolása egy új tényező megjelenését eredményezi ez pedig a személyes (örökölt) kötődés. Ennél a kötődésnél erősebb kapcsolat pedig semmilyen épített, funkcionális eszközzel nem hozható létre ember és természet között.

A Havihegy nyugati részét, míg elérünk a templomhoz panorámasétánynak neveztük, teljesen megszűntettük rajta a gépkocsiforgalmat. (a panorámasétány kialakítását a tervpályázat kiírója is szorgalmazta) ahol a meglévő, morfológiai viszonyok megengedték elhelyeztünk egy-két „kilátódobozt" is, hogy az erre sétálók meg tudjanak pihenni, és nyugodtan tudják élvezni a kilátást. A sétány egy nagyobb teresedésbe torkollik, melyet azért burkoltunk le, hogy a búcsúknak megfelelő helyet biztosítson. A templom környezetében történt azonban a legnagyobb változás, amit létrehoztunk. Kialakítottunk egy olyan fadekket a templom északi részéhez kapcsolódva, ahol nemcsak szabadtéri miséket, de esküvőket is lehet tartani. Ebbe a geometriai formába úszik be a kőszikla a kereszttel. Ez hangsúlyos, meghatározó eleme lehet a szabadtéren megtartott szertartásoknak. A templom előtti területre, a sétányhoz kapcsolódva alakítottunk ki egy konzolos kilátóhidat, melyről a páratlan kilátás mellé egyfajta lebegés érzése is párosul.

A korábban említett vizualizált térélményhez, annak fokozásához építészeti eszközökkel lehet hozzáadni. Olyan új dimenziókat teremthetünk melyek segítségével az addig ismert (megszokott, megtapasztalt) természeti környezet átalakul egy új perspektívából mutatkozik meg, mely elmélyítheti vagy feltárhatja új kapcsolat létezését a természet és a benne élő ember között.

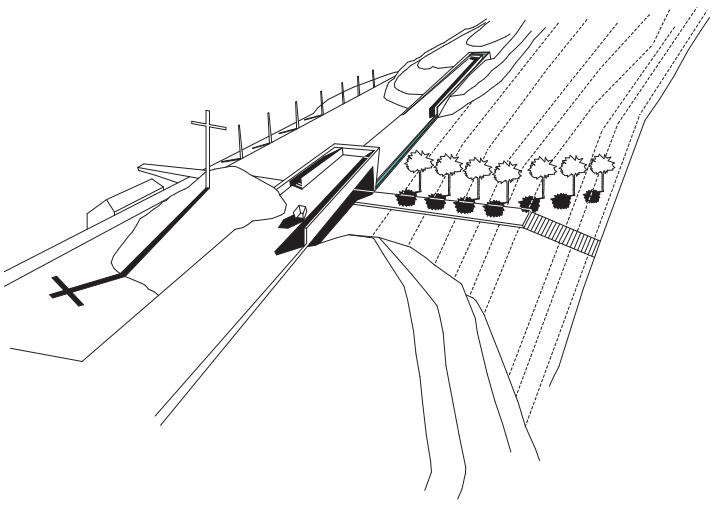

Ágoston tér:

Az Ágoston tér a Tettye közterületeinek egyik kiinduló pontja, mely közvetlenül teremt kapcsolatot a belvárossal. Az Ágoston-rendi szerzetesek 1710-ben telepedtek le Pécsett. Rendházukat a tér keleti oldalán építették fel, ma ez a plébánia épülete. A rendház előtt álló török dzsámi maradványainak felhasználásával építették templomukat 1712-ben. A tér tömeg „elosztó" jellegét a nagyobb arányú burkolt felület hivatott megoldani, melyet egy zöld térfallal próbáltunk védeni a gépkocsiforgalom káros hatásaitól. A templom keleti oldalán fekvő romok környezetét is zöld térfallal oldottuk meg. A forgalom felé magas támfalat alakítottuk ki, ezzel növelve a romok körüli intimitást, melyben vízmedencét helyeztünk el. A teret a Tettye parkkal összekötő Vince utca is ide torkollik, a Tettye patak az utcán végigfutva az itt található kútba vezet.

A korábban említett személyes hagyományokon alapuló kapcsolat tovább bontható? Elérhető-e, hogy kialakuljon egy zártság a (nyitott publikus) térben, mely elmélyíti, személyessé teszi ezt a kapcsolatot ember és környezet között.

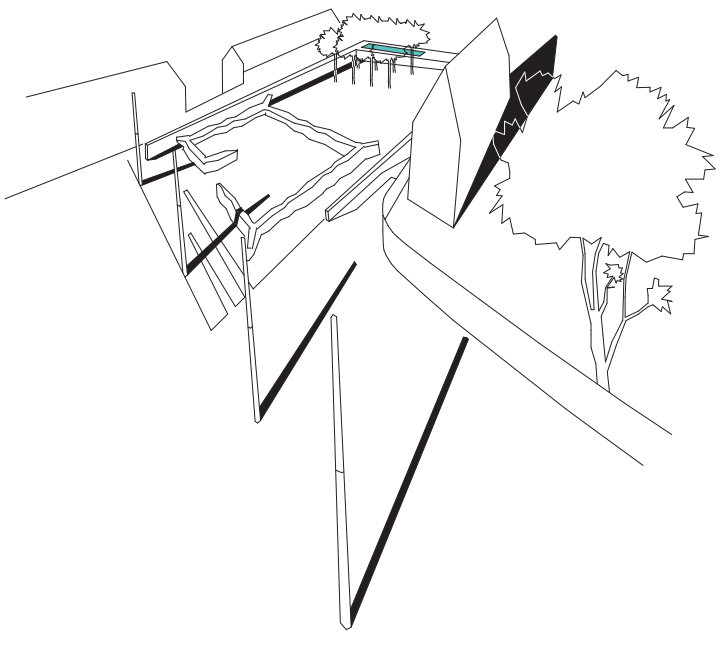

III/2. SZEGED – KÁLVÁRIA SUGÁRÚT

Az ember közvetlen természetes vagy épített környezetének léptéke meghatározza a kapcsolat minőségét. Egy tágas természeti környezet inspiráló, a kapcsolatok több rétegén keresztül szocializálja a benne tartózkodót. Lehetőség van a kapcsolatteremtésre (ember-ember), de lehetőségünk van az elvonulásra is (ember- természet). Ugyanez egy sűrű városi szövetben már nem ilyen egyértelmű sem fizikai sem pedig ideológiai szempontból.

Míg a Tettye közterületeinek felújítása kapcsán több korcsoport kikapcsolódási, szórakozási lehetőségeit kellett megoldani egy közterületen, addig a Szeged, Agóra Pólus Centrum tervpályázat kapcsán ugyanez volt a feladat egy középület tervezésekor. Az épület egy pólus központ kialakítása, mely magába foglal informatika történeti múzeumot, informatóriumot, konferencia termeket, táncházat és egy gyermekházatis.

A nagyvárosi „multikulti" kizárja a korábban említett ember- környezet (természeti) közötti kapcsolatokat. Az a természetes emberi vágy, hogy ne veszítsük el a totális kapcsolatot a természettel szinte genetikus. A nagy összefüggő nem emberi léptékű zárt terek teljesen elidegenítik az embereket, úgy egymástól, mint a természeti környezetüktől. Ezért fontos ezeket a nagyvárosi funkciókat úgy meghatározni, hogy emberléptékű, bontott terek sorozatából alakuljanak ki, a funkciók között kialakítva azokat a felületeket, melyek alkalmasak arra, hogy kilépjünk a zárt térből és létrejöhessen a

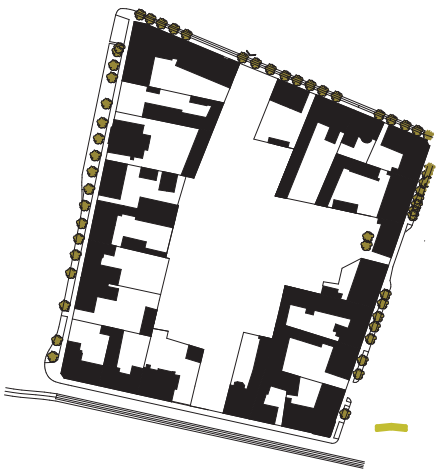

beépítési terület

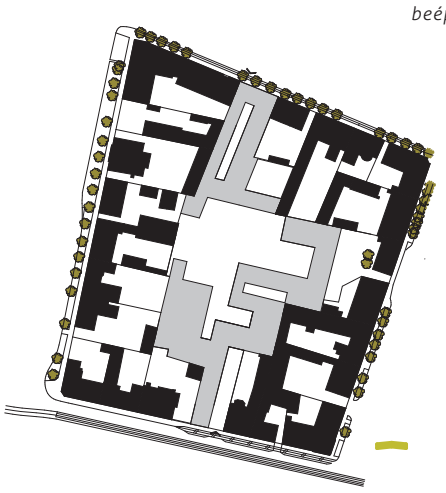

tervezett tömbbelső

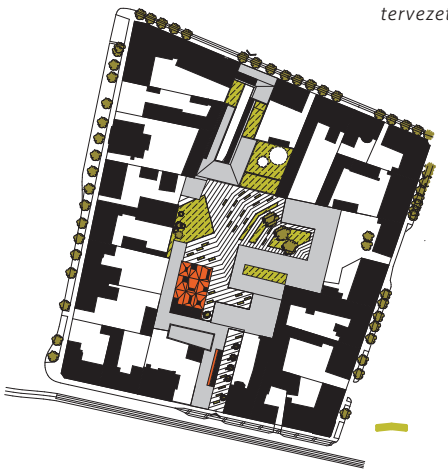

tervezett helyszínrajz

„kapcsolat". Ez lehet a XXI. századi építészet válasza az urbanizált ember természetes környezetbe való visszavágyódására.

A helyszín egy zárt tömb, mely keskeny nyúlvánnyal kapcsolódik a Kálvária sugárúthoz, majd két utcát összekötő tömbszélességet hidal át, átkötve a másik északra fekvő párhuzamos Gogol utcára. A városban kialakult zárt épülettömb legfőképp lakóházakból áll. Mivel a komplexum csak kis részben kapcsolódik az utcaképhez, ezért az illeszkedés szabályait leginkább ezeken a pontokon volt fontos betartani. A tömegformálásban fontos szerepet töltött be a már meglévő épületek által kialakított tömegek, beépítési szövetük. Ezért próbáltuk a tömeget nem egy nagy tömbként megfogalmazni, kisebb részekre osztani, belső udvarokkal tagolni, ami a későbbi üzemeltetés szempontjából is kedvező lehet. Tehát elsődleges célunk a nagy alapterületű épületet úgy megfogalmazni, hogy az léptékében alkalmazkodjon a beépítéshez, kisebb léptékű legyen. Meg kellett találnunk azt a léptéket, amelytől az új létesítmény különböző funkciói, azok kapcsolódása által pozitív hatással vannak a tömbbelső használhatóságára.

Megközelíthetőség, tömeg:

A tervezési terület összetett geometriája, illetve a szomszédos telkek beépítése miatt igen izgalmas. A telek pozitív adottságai közé sorolható, hogy megközelíthetősége nagyon jó, mind a Kálvária sugárút, mind a Gogol utca felől. A telekhatár azonban nagyon tagolt, a öblösebb belső területre két, viszonylag keskeny nyélen juthatunk be. Bár a terület szinte sugallja a funkciók tömbbelsőbe való elhelyezését, ez mégis több negatívumot vonna maga után. Például, hogy ebben az esetben, csak a telekhatáron lehetne közlekedni, és közvetlenül az „épületegyüttesen keresztül". Az épület lévén, mely tudást és kultúrát közvetít az embereknek, létrehozható ennek a tudásnak az épületen, annak terein keresztüli közvetítése.

Az „ökotudatosság", mint építészeti eszköz megjelenése lehetőséget teremt a mesterséges (épített) emberi környezetben a természetes környezet létrehozására. A technológiától a megjelenő „zöld architektúrákon" keresztül a természetes térformálásokig. Az urbánus környezetben megjelenő „zöld házak" a városi térben hoznak létre természetes teret, vagy annak valamilyen imitációját.

A tagolt tömeg különleges szimbiózisba kerül a környezetével is. Az épület mindegyik funkciója szoros kapcsolatban van a „természettel", építészetileg reagál rá, ami nemcsak formailag, de ideológiailag is érthető. hiszen egy ökológiai gondolkodású épületről beszélünk.

Az épületek közötti „felnyitások" természetes terek programozása legalább annyira fontos, mint a korábban említett természetes terekhez köthető hagyományok. Ezen programok fogják erősíteni az épületet használók közötti (ember- ember) kapcsolatot, melyhez létrehoztuk a emberléptékű „urban kertet", a mesterséges természetet.

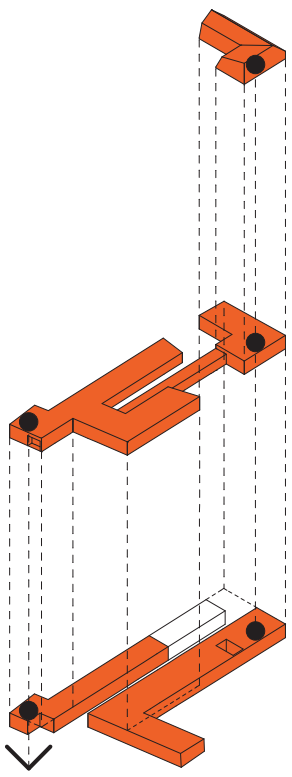

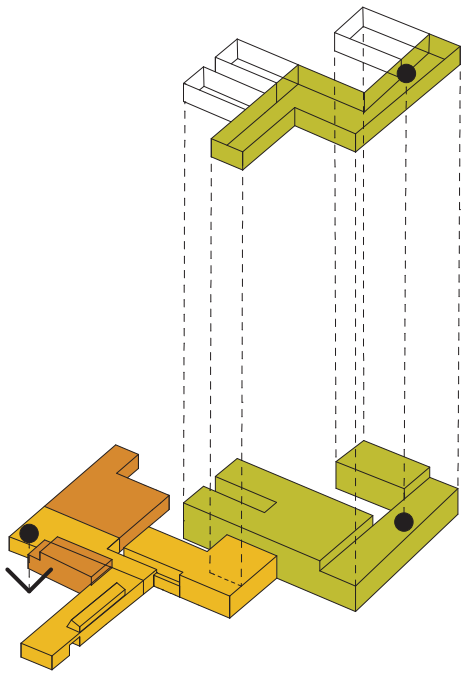

A kialakult beépítés létrehozott egy olyan szabadtéri „fórum"-ot, amely jó időben alkalmas a kiállítótér szabadtéri prezentálására is pl.: vetítés, mozgásérzékelő, dinamikus számítógépes programok (modellek) szabad térben való futtatása stb.

Funkciók rövid ismertetése:

A területen belül minden nagyobb funkció csoport külön-külön is megközelíthető. Az előadótermek-ITM-informatórium-pólus disszemináció az aulán keresztül megközelíthetőek, egymáshoz kapcsolódnak, de akár egyenként is látogathatók (van lehetőség a „lecsatlakozásra". A Százszorszép Gyermekház külön bejáratot kapott a Gogol utca felöl, így egy kicsit zavartalanabbul tud működni. Ez a funkció is két épülettömegben kapott helyet, de itt is megvan a lehetőség (az emeleten) a közvetlen átjárásra.

- gyermekház funkciói
- inform. tört. múzeum
  informatórium
  pólus disszemináció
- közös terekhez kapcsolódó
  előadótermek
- közös terek és kiszolgáló egységei
- felvonók

Aktív kapcsolat, hatás- ellenhatás, reakció, ezekkel a szavakkal jellemezhető, hogyan mérhető le a kapcsolat létrejötte az ember és környezete között. A legtöbbször nem tudjuk formálni az épített környezetünket ezért a kapcsolat egyoldalú, tehát mondhatjuk, hogy nincs is. Ha létrehozható olyan épített környezet, melyet a használója képes formálni, esetleg reagál a jelenlétére, akkor a mesterséges (épített) környezet hasonlóvá válik a természeteshez, tehát felfedezhető egy kölcsönös kapcsolat ember és környezet között.

Az épületek közötti „maradék tér" jelen esetben nagyon is aktív felület. Nem elsősorban az elhelyezett térbútorok, vagy a használható (kiemelendő, hogy: „fűre lépni szabad") zöld felületek miatt. Az egymás felé forduló homlokzatokat, olyan felületeknek terveztük melyek az épületekből a külső térbe helyezhetik a kutatási témákat. Digitalizált modellekkel a területen sétálók pihenők aktív részesei lehetnek az eseményeknek, változtatni tudják a homlokzatokat, színeket, hangulatokat létrehozva.

A Kálvária sugárút felől érkezők először egy szokatlan felnyitással találják szembe magukat, ami valamilyen nagyobb volumenű épületet sejtet, de a felnyitott, növényzettel beültetett publikus tér elárulja, mindenki számára nyitott az épület, és hozzá tartozó külsőterek is. A keskeny felvezető tér után (ahol az épületben a kávézó és shop funkciók vannak „táplálva",ezek adják a publikus teret), az aula keresztirányú tömege állítja meg az idelátogatót. Az aula tere két oldalról nyitható, ezért kialakítható az az állapot is, amikor nem is ütközünk itt „akadályba", és észrevétlenül juthatunk át a belső udvarba. A belső udvar szabadtéri kiállítótérként működik, ill. úgy terveztük, hogy több programot lehessen ide szervezni, nagyrészt vetítésekkel, melyek a homlokzaton kapnának „helyet". A belső udvarból már akadálytalanul jutunk a gyerekház tömbjei között a Gogol utcára.

Ökológikus gondolat

Fontos tervezési szempontként kezeltük azt a célt, hogy ha ez az épületegyüttes az informatikai világot ismerteti meg a látogatóval, akkor az informatikához mérten az épület működése is a lehető legkorszerűbb módon történjen. Egyértelmű volt, hogy az épület ökológikus gondolkodást közvetítsen a látogató felé, és működését be is mutassa azoknak. A tervezés során ügyeltünk arra, hogy a funkciók között a lehető legtöbb helyen megjelenjen a természet, az épület tagolt tömbjei és környezete jól kiegészítsék egymást. Ez a mai világban nem elég. Az ember úgy tud leginkább kapcsolatot teremteni környezetével, ha nem áll köztük az épület, mely elválasztaná őket. Azt hiszem, ez az épület talán ilyen lett. Formailag, gondolkodásában, működésében és abban a tudásanyagban, melyet közvetít.

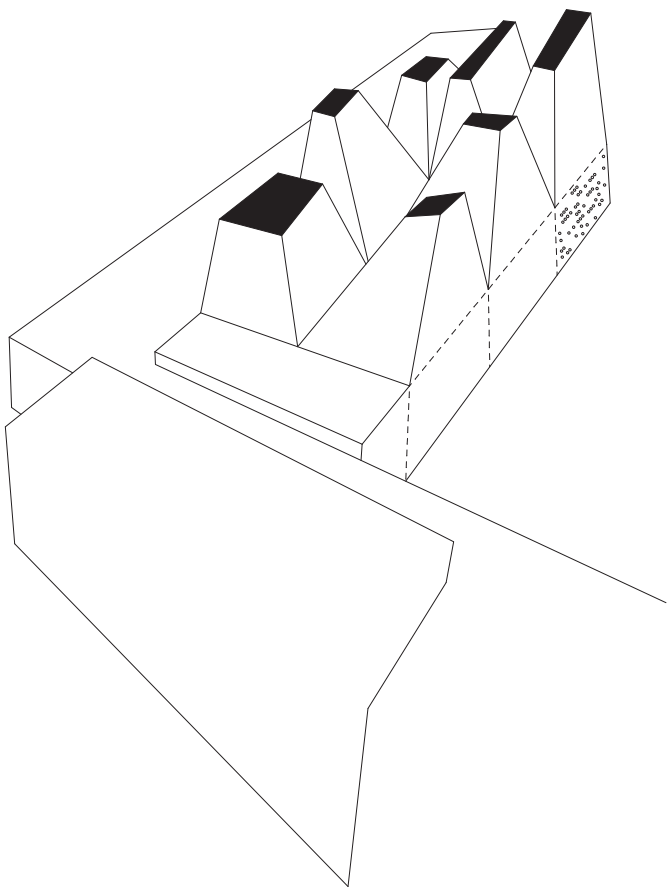

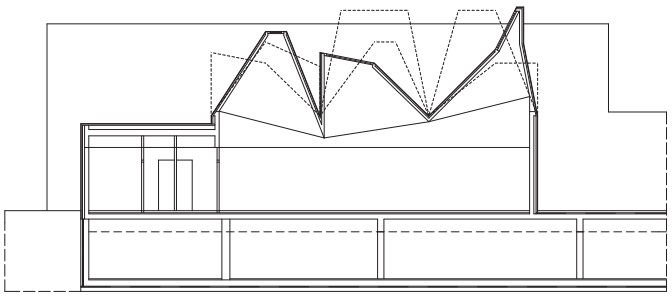

III/3. ÖSSZEGZÉS

A közteret és a középületet összekötő kapocs, a használatukban rejlik. A kapcsolatban épület–tér–ember között. Mindkettő (tér és épület) abból a célból készül, vagy újul meg, hogy a városlakókat kiszolgálja, teret adjon a kapcsolati rendszerek teljes spektrumának.

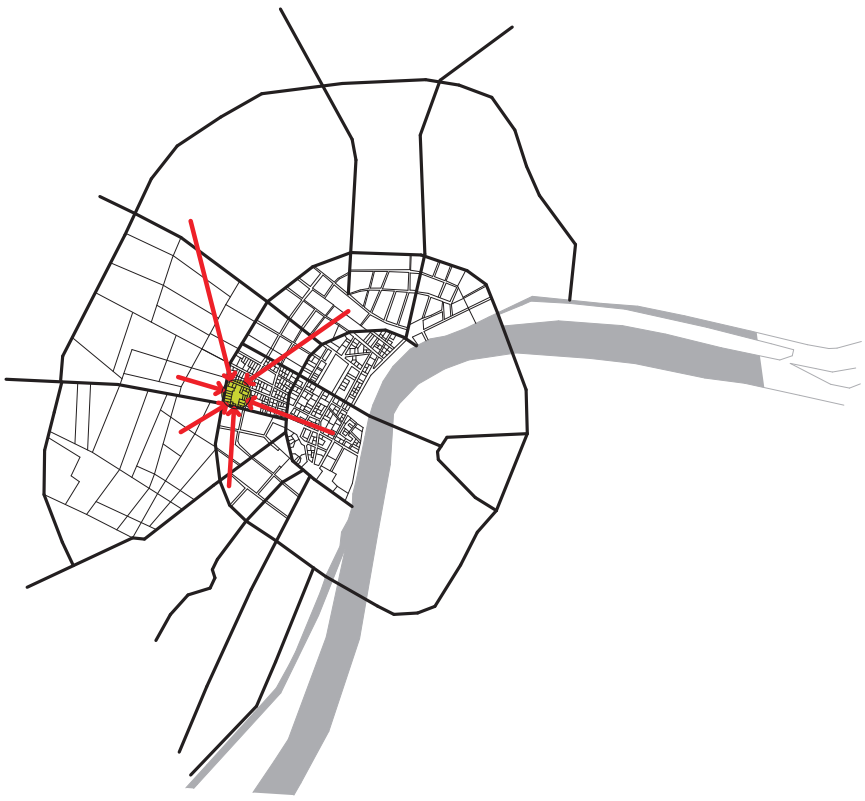

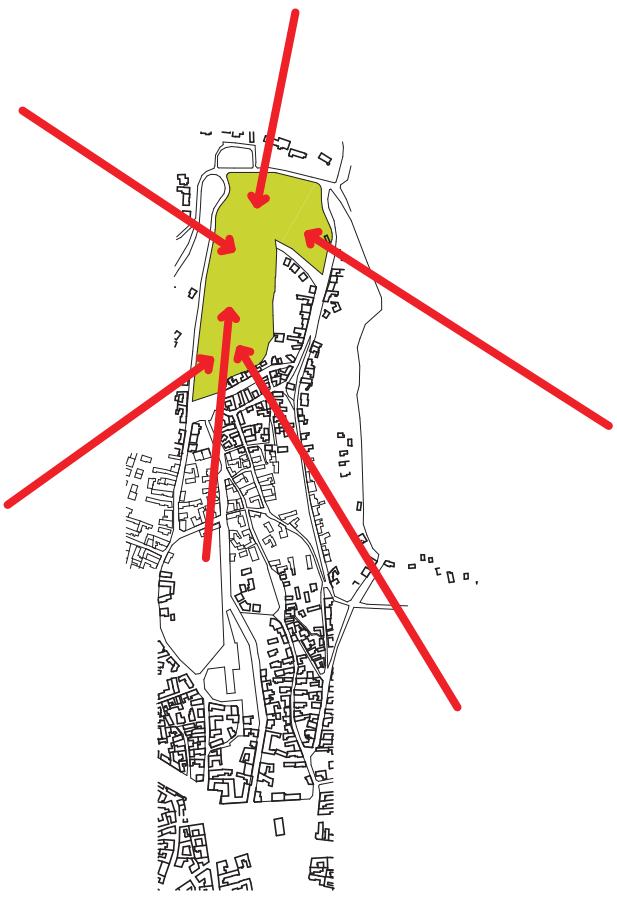

Részlet a tettyei pályázat bírálatából:

Építész lévén, nem úgy viszonyulok egy köztér átalakításához, mint egy tájépítész. A Tettye tervezésénél is sok olyan elemet használtam, mely működőképessége megkérdőjelezhető, de mindenképpen vitára szólítja az érdeklődőket. Talán egy kicsit antitervként is működött.

A BB jelentős vitát követően megvételben részesítette a 3-as számú pályaművet, mely döntést szükségesnek tartja külön indokolni. A pályamű értéke nem a konkrét forgalomtechnikai, építészeti

és a környezetépítészeti megoldásaiban van, hanem abban, hogy-a BB megítélése szerint ellentervként- a BB-ot, a kiírót és a szakmai közvéleményt alapvető és részben önismereti jellegű kérdésekkel szembesíti, tükröt tart. Példaként felemlítendő ezek közül néhány kérdés, melyeket a BB diskurzus tárgyává tenni javasol: a park, amelyen egy út sem vezet át. de ezzel éppen zöldfelületi értéke manifesztálódik. Felmerül a kérdés, hogy amennyiben tudatos, ahogyan a parkjainkhoz viszonyulunk, használjuk azokat, és különösen döntünk a használatukról tervezői vagy beruházói beidegződések mentén. Pontosan tudjuk-e, hogy a várostestben a különböző zöldfelületek használata miként volna optimális? A parkban úszva, keretbe zárt felnőtt játszótér. Vajon mert a gyerekeké a park egésze? És mi felnőttek jelöljük magunknak a rezervátumunkat, ahelyett, hogy a jelenlegi játszótereink esetében a gyerekeket zárjuk oda?

Végigézve a Pécs 2010 EKF beruházásokat, és azon belül is a köztérberuházásokat, úgy gondolom, hogy ezeknek a felvetéseknek valószínű nem lenne létjogosultsága. A társadalom még mindig igényli az egyértelmű és egyszerű dolgokat, amiket már amúgy is megszoktunk.

A szegedi pólus központ kapcsán talán a legérdekesebb kérdés, hogy az épített tér, vagy épület képes lehet-e olyan tudás és információ átadására, mely a használókat az építészet eszközeivel neveli, formálja egy tudatosabb kapcsolat kialakítására természet és ember között.

TÉZIS I.:

AZ EMBER, FOLYAMATOS MOZGÁSA A TÉRBEN ÉS AZ EKÖZBENI VIZUALIZÁCIÓ AZ ELSŐ LÉPÉS AHHOZ, HOGY AZ EMBER KÉPES LEGYEN FELFOGNI A TÉR DIMENZIÓIT ÉS EL TUDJA HELYEZNI MAGÁT EZEN TÉREN BELÜL.

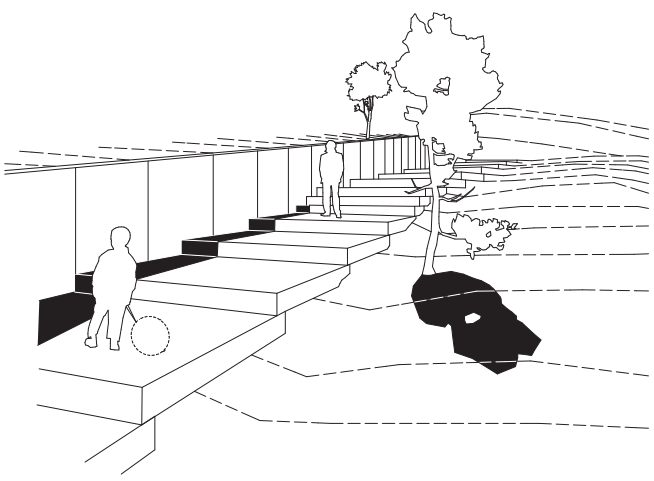

AZ ÉPÜLET ÉS (TERMÉSZETI) KÖRNYEZET KAPCSOLATAI

Rókus sétány megújítása

Siófok, 320° Művészeti, Kulturális, Oktatási és Technikai Központ

IV. AZ ÉPÜLET ÉS (TERMÉSZETI) KÖRNYEZET KAPCSOLATAI//

az épület, mint az építészeti alkotás hatásai és összefüggései, ahol a környezet a természet megjelenését jelenti az épített térben

„Az építészet társadalmi művészet. Az emberi sors eszközévé válik azáltal, hogy nemcsak az igényeket elégíti ki, hanem alakítja és megszabja a reakcióinkat is."[5]

A XXI. század nagyvárosai gyorsak, kényelmesek, tiszták (?), szigorú rend uralkodik bennük. Ezt az igényt támasztjuk egy korszerű várossal szemben, ugyan így gondolkodunk ezen városokat alkotó épületeinkről és köztereikről. A minden tekintetben konformista ember teljes kiszolgálása, technológiával, funkciókkal és programokkal. Ezen szemlélet és az ezt körüljáró kísérlet eredménye volt Le Corbusier (Unié d'Habitation) „lakógépe".
A kísérlet megbukott! Ahogy az ember úgy az épített környezet sem zárkózhat be, fordulhat el a természeti környezetétől. A természetes zöld jelenléte alapkövetelménnyé vált a XXI. században, mind a tértervezésben, mind pedig az épülettervezésben.

Fontos ezért vizsgálni, hogyan jelenhet meg a „zöld" az épített környezetünkben, hogyan tartható fent, milyen hatással van az épített környezetre és az azt használókra. Képes-e a megjelenő növényzet aktív elemmé válni a térben vagy az épületekben? Két projekten keresztül vizsgálom az épület (tér) kapcsolatát a benne (rajta) megjelenő zöld környezettel.

Az első projekt egy városi sétány, sűrű paneles beépítés szűk tér. A másik egy külvárosi fejlesztés, hatalmas középület funkció, mely a zöldfelület megszűnésével jön létre, a kieső területet felértékelve használatot generálva.

IV/1. PÉCS–RÓKUS SÉTÁNY

mely a Pécs2010 Európai Kulturális Főváros beruházások kapcsán valósult meg 2009-ben

„A fiziológiai tér általában nem lehet semleges. Az ingerek mindig valahol keletkeznek, és onnan kiindulva érik el az érzékszerveinket. Így az irányok nem lehetnek közömbösek. Egy élőlény számára a különböző irányok önmagukban is rendelkeznek jelentéssel, és speciális érzelmi tartalmakat hordoznak. Az idegrendszerünk ezekkel a jelentésekkel és érzelmi felhangokkal érzékel mindennemű teret. Ezek térérzékelésünknek állandó kísérői és melléktermékei."[6]

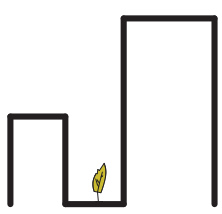

[5,6] *Richard Neutra: Építészet és természet, Corvina kiadó, 1985*

Helyszín:

A Rókus sétány egy észak-déli irányú keskeny gyalogos sétány, mely jelentős szintkülönbséget hidal át a terület két végpontja között. A sétány a déli végén egy kisebb köztérré alakul, északi végén pedig közpark terül el. Jelenleg a sétány mentén végig földszintes tömbökben üzletek működnek, majd ezek mögött, és a nyugati oldalon is panel épületekkel határolt terület. A keleti oldalán 10 emeletes panelek, a nyugati oldalán 4 emeletes panelek állnak. A sétány ezáltal magas térfalak közé szorított, az amúgy sem nagy szélességét optikailag még inkább összenyomva.

A terület csak gyalogosan járható be, forgalma jelentős, a környezetében több egyetemi épület (orvosi kar, bölcsész kar, műszaki kar) miatt, rengeteg a diák, a panelok miatt pedig leginkább a nyugdíjasok és a kisgyerekes családok vannak jelen. Ezért kellett a tervezéskor a komplex akadálymentesítést kitűznünk megvalósítandó célként. A nagy szintkülönbségek miatt, és a sétány mentén elhelyezkedő üzletek és irodák tükrében később kiderült, hogy ez nem is olyan könnyű feladat. Annál is inkább, mert a feladat megoldásánál kérdés volt, hogy egy ilyen sűrűn épített városi szövetbe, ahol ráadásul jelentős mennyiségű gyalogos forgalommal kell számolni, hogyan tud a természet, mint „zöld" felület megjelenni? Nem túlzok, ha azt mondom, hogy a terület akadálymentesítése, és a minél több zöld létrehozása egy komoly matematikai feladattá vált.

Koncepcióterv:

Már a koncepcióterv létrehozásánál szembesültünk azzal a ténnyel, hogy ha betartjuk az akadálymentesítésre vonatkozó szabályokat, akkor a rámpák a használható területünk nagy részét elfoglalják.

A kialakult épített környezet és a használók eleve meghatározzák, hogy milyen dimenziói lehetnek a megjelenő zöldfelületeknek. Az épületek funkciói, a közterület térfalainak arányai dimenziói által kijelölhető az a terület, mely alkalmas arra, hogy zöld felületet alakítsunk ki. Ez a megközelítés csak a kialakult léptéket (horizontális és vertikális dimenziót) veszi figyelembe. Ezt a kapcsolatot épület és környezete között leginkább a funkciókból következő használat (használhatóság) befolyásolhatja.

A rámpák és a közművezetékek nagy száma a zöldfelület és köztéri bútorok hiánya miatt létrehoztunk egy rámpa+fa+növényláda+pad kombinációt, ez kialakítható volt a sétány teljes hosszában. A kombinált elem megoldotta, hogy a burkolt felületek mellett mindenképpen jelenjen meg a zöld.

A kötött környezet miatt a megjelenő zöldfelületek a természetestől eltérő pozíciókba is kerülhetnek. Ezek a speciális dimenziók különböztetik meg a természetes és mesterséges környezetben megjelenő zöldfelületek. Így jöhetnek létre kapcsolt funkciókkal ellátott, épített zöld egységek. Az egyszerű „növényt", ami nem csak vizuális, hanem funkcionális elemként fog kapcsolódni a környezetéhez.

A rámpák miatt kialakuló támfalak megnövelésével szerettünk volna ülőfelületeket kialakítani a sétány mentén végig, hogy ne kelljen plusz padokat kihelyezni, és így egységes arculatot tudjunk adni a sétánynak. A „fa", mint vertikális zöldfelület megjelenése volt az egyik legfontosabb része a kombinációnknak. Nemcsak a nyári hőség miatt, amikor jó szolgálatot fog tenni, hanem ez volt a legegyszerűbb módja annak, hogy a természet minél több helyen, és minél egyszerűbb formában jelenjen meg. Így tud majd a zöld a keskeny sétányon kis alapterületet elfoglalva, nem csak horizontálisan, hanem vertikálisan is megjelenni. A rámpa másik oldalán elhelyezkedő növényláda, melynek pereme megint csak ülőfelület, ennek az elemnek a hangsúlyosabb zöld pontja kívánt lenni. Ezzel az elemmel szerettük volna a sétány arculatát újjá, és moderné alakítani, egyben a természetet is becsempészve a járókelők életébe.

A multifunkcionális elemek új használatot eredményeznek, mely hatást gyakorol az épített környezetre ugyan úgy, mint a használókra. Ez a zöldfelületi megjelenés új dimenzióba helyezi a városi térben megjelenő „növényeket". Ezt a speciális kialakítást lehet erősíteni különböző építészeti és technológiák társításával. A fény, mint vizuális eszköz jelenléte a városi környezetben egy olyan új dimenzióba helyezheti a növényeket, mely képes a környezetet (növényzetet) a látvány szempontjából az épített elemek (épületek) szintjére helyezni.

A keskeny, szűkterű sétányhoz északról egy közpark kapcsolódik. Ez már meglévő állapotában egy intenzív növényállományt adott a területnek, formailag rendezetlen volt. Ez volt a második legnehezebb feladatunk, hogy a meglévő értékek tiszteletére, és védelmére sarkalljuk az embereket. Itt szembesültünk azzal, hogy a lakosság igenis igényli a természet megjelenését saját lakókörnyezetében, még akkor is ha sűrű belvárosi szövetről beszélünk, annak használhatósága szigorú keretek között kell szorítani. Ahhoz, hogy a közpark újra régi pompájában tündökölhessen, bizony ki kellett mondanunk, és építészetünkkel ki kellett fejeznünk a „Fűre lépni TILOS!" jeligét. Ellentétben a Tettye közpark felújításánál, ill. a székesfehérvári Nemzeti Emlékhely ötletpályázatnál, ahol inkább a „Fűre lépni szabad!" irányelv volt a meghatározó. A határozottan kijelölt gyalogos közlekedő tengelyek után igyekeztünk hangsúlyossá tenni a növényzet megjelenését, és kiemelni azt. A meglévő faállománynak például főszerepet adtunk azzal, hogy törzsüket körülvettük egy „fémgyűrűvel", és világítást helyeztünk el benne. Ezzel kiemelt pozícióba kerültek volna az esti órákban, a fény, mint építészeti eszköz plusz tartalmakat, új dimenziót adhat a „természeti elemnek".

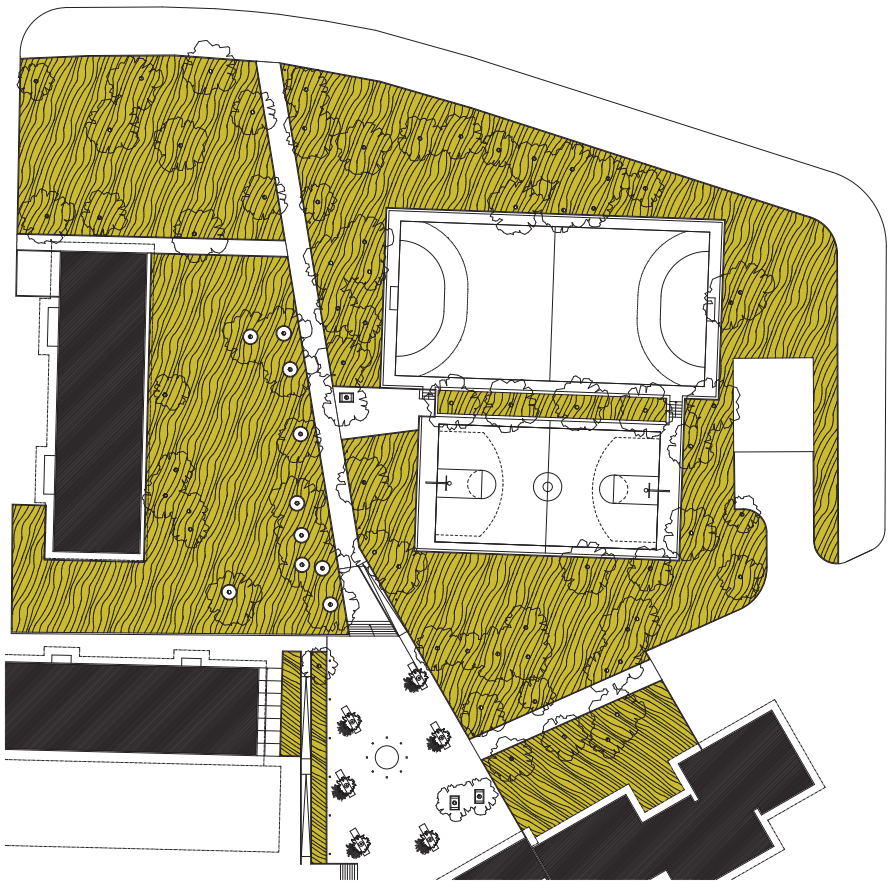

sétány északi része

Az északi park másik hangsúlyos eleme, a Kígyós Sándor szobrász által megálmodott Kővirág szobor, melyet 1979-ben készített, és mostanra nemcsak a környezete került méltatlan állapotba, de maga a szobor is. Az egyedi technológiával gyártott betonszobor körüli teret megnöveltük, hogy ideiglenesen megszűnhessen itt az átmenő forgalom és kialakuljon egy kisebb teresedés, ahol meglehet pihenni. A szobor körüli betonpadok közé fákkal oldottuk meg az árnyékolást, a parkolótól pedig egy rámpával és egy növénykiemeléssel oldottuk meg az elválasztást.

A sétány déli végén egy kisebb térbővület van, amit szerettünk volna az eredeti formájában megtartani, és rendezvények fogadására alkalmasan kialakítani. Ez a tér a sétány után sokkal kötetlenebb geometriát ad, mégsem szerettük volna széttördelni különböző urbanisztikai elemekkel. A Rossman és a Raifeisen bank előtti térrész lett újragondolva, részben az akadálymentesség miatt, részben pedig azért, hogy a térfalakhoz lehessen ismét növényeket tervezni. A Szliven előtti területnek is szerettünk volna új geometriát kialakítani, és ebbe a geometriába fontos szerepet játszott az, ami a sétányon is meghatározó volt, a nagy gyalogosforgalom ne akadályozza a zöld „burjánzását", de mégis rendezetten és keretek között jelenjen meg.

A zöldfelületek képesek az épített környezet vizuális és funkcionális hibáinak javítására vagy esetleges megszüntetésére. Ehhez a zöldfelületeket épített térfalak módjára alkalmazhatjuk. A „zöld térfalak" megjelenése új léptékeket hozhat létre a kialakult épített környezetben. Általuk kijelölhetünk olyan területeket, melyeken lehet, vagy nem lehet közlekedni, így könnyen szabályozható az emberek mozgása, tehát „épített növényzet" segítségével finoman, vagy keményen határozhatjuk meg a mozgási irányokat.

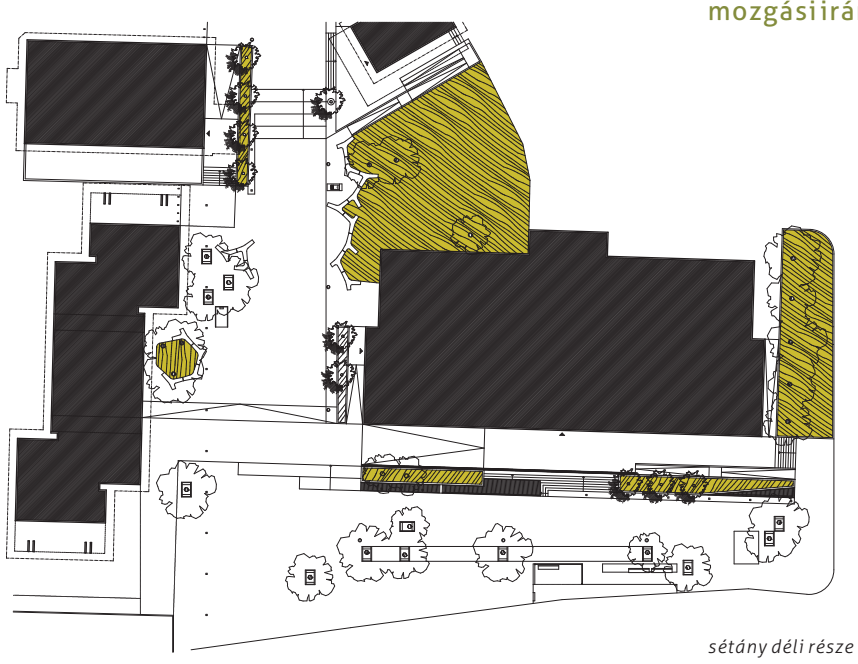

sétány déli része

Van még egy kiemelt „nyúlványa” a területnek, mégpedig a Budai Nagy Antal és a Veres Péter utcai panelok között fekvő, eredetileg pázsit megszakításos betonlapokkal kirakott játszótere. A két panel közötti terület geometriája csőszerű, hajazva a sétányra. A két tér között mégis az a különbség, hogy bár mindkettő magas térfalakkal határolt, a játszótér térfalait mindkét oldalról egy - egy magas fasor választja le. Így az utóbbinak valamelyest jobb térérzetet biztosítva. A terület közpark jellegét erősítettük, a burkolólapok helyére növényzet került, a játszótér kisebb területen, rendezetten, kerítéssel határolva került kialakításra, a sétánnyal való kapcsolódási pontjánál pedig egy vízmedence próbálja enyhíteni a „lakótelepre” jellemző kemény architektúrát.

Az egész sétány koncepciójánál a főszerepet, az akadálymentesítés és a nagy szintkülönbségek miatt kialakuló rámpák támfalainak sorozata játszotta. Illetve az a kérdés, hogyan tudnak dekoratív, funkcionáló elemekké válni, vagy képesek lesznek-e azokon a helyeken, ahol zölddel találkoznak azokat keretbe foglalni. A sétány térgeometriája és működése generálta az elemek multifunkcionalitását.
A tervezés további fázisaiban és annak kivitelezésében folyamatos apróbb változásokon ment keresztül a terv, de szerencsére az alapvető koncepcionális elemek maradtak, illetve finomodtak.

Nemcsak az épített elemek hatnak a növényzetre, de a növények is visszahatnak az építészeti elemekre. A jelenlétük „puhítják" feloldják az épített elemek monotonitását. Az épített elemek felületeinek strukturáltsága, felületük felbontása egyfajta közelítés, kapcsolat a finomabb természeti formákkal.

Részletek alakulása:

Ilyen például a már sokszor említett támfalak esete. A támfalak jelenlétét, mint azt már említettem több tényező generálta és formálta. Először is a rámpák, másodszor a szintkülönbségek, harmadszor az a technológiai tény, hogy a közművek cserélése nélkül került felújításra a terület, ezért több helyen a sétányon nem tudott volna növényzet bekerülni úgy, hogy az nincs kiemelve a burkolatsíkból. A támfalak látszóbetonból készültek, felületüket azonban szerettük volna megkülönböztetni a hagyományos támfal felületétől. A zsaluzatba elhelyeztünk egy „mintát", mely strukturált felületet tud kialakítani az elemeken. Erre léteznek már gyártók is, akik ilyen fóliák gyártásával foglalkoznak, költséghatékonyság miatt mi egyszerű drén lemezt tettünk a zsaluba, melytől érdekes lett a felület.

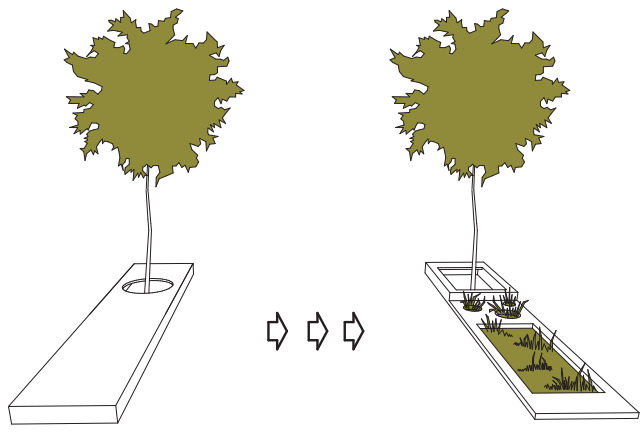

A sétányon végigvonuló középső elem is több változáson ment át. A legnagyobb kihívást ebben a legyárthatóság jelentette. A betonelemek ugyanis túl nehéznek bizonyultak, ezért nemcsak az merült fel, hogy fel kell bontani kisebb elemekre a fa körüli padot, de maga az anyag is többször változott.

A betonelemek felosztása után a fakirekesztés geometriája is változott, hogy jobban illeszkedjen a sétány többi „bútoreleméhez". Szóba került más anyag is, például fém (rozsdás acéllemez), hogy könnyebb legyen a szerelés, és maga az elem. Ez a megoldás kevésbe illett volna a sétány arculatába. A fémszerkezetre rögzített deszkaburkolat a költséghatékonyság miatt került ki a tervből. A legutolsó verzióban csökkentettük az elemmagasságot, és több helyen lyukasztottuk az elemet, hogy így növeljük a „zöld" felületek arányát az elemen belül.

IV/2. SIÓFOK – 320FOK GALÉRIA

320fok Művészeti, kulturális, oktatási és technikai központ
tervpályázata 2010-ben

„A természeti „szépség" soha és semmiképpen sem kiegészítője a „hasznosságnak". Egy szerves forma minden részlete egyértelműen következik magából az organizmus struktúrájából, és nem tekinthető dekoratív függeléknek. A természetes színek és formák nem hozzáadva és rátéve vannak valamire, hanem szorosan hozzátartozik az illető dolog belső lényegéhez.

A természetes növekedés folyamata azonban különbözik az emberi alkotástól. A természetben a növekedés és a működés elválaszthatatlan, egymást kölcsönösen meghatározó és egyidejű folyamatok. A mag, a csíra, a növény folyamatosan működik az egészséges fejlődés végtelen sok stádiumában. Az ember alkotásában a létrejövés és a működés időben egymást követi, és a kettő között valójában sosem érhető el teljes harmónia."[7]

A XXI. század középületének természettel való kapcsolata (városi környezetben) jellemezhető egy kifejezéssel: a „fenntartható fejlődés" fogalmával. Ez a fogalomkör sokrétű fizikai megjelenésekkel és gondolati tartalmakkal tölti meg az épületet, alakítja ki ezt a feltételezett kapcsolatot. A mai építészet technológia orientált világában egyre inkább keresi a lehetőséget a természeteshez való visszatéréshez. Ez a folyamat az ökologikus tervezésben, fenntarthatóságban és az újrahasznosításban jelenik meg a mai építészetben.

Siófokon a volt kenyérgyár épületét kellett feldolgozni egy barnamezős beruházás keretein belül úgy, hogy egy emblematikus, nemzetközileg is figyelemre méltó építészeti alkotás szülessen meg, mely megoldásaiban és formavilágában meghatározója lehet a városnak. Az épületkomplexum feladata, hogy teret adjon művészeti, tudományos, oktatási valamint gasztronómiai-kereskedelmi tevékenységeknek úgy, hogy az illeszkedjen a környezetébe, ne csökkentse a zöldfelületet, energiafelhasználásában a fenntartható fejlődés energiakoncepciójának élő példája legyen. A funkció nem légből kapott, hosszas tanulmányok előzték meg a pályázat programalkotását, az egykori kenyérgyár épülete most is galériaként funkcionál és igyekszik egyéb programokkal is segíteni a művészetek felkarolását.

A rügy:

Az építészeti koncepciót magát a már meglévő ipari épület határozta meg. A meglévő kenyérgyár adja az alapját az új épületnek, ez az, amiből az új épületnek építkeznie kell (eszmeileg és formailag egyaránt). Ezen kívül képviselnie kell az ökologikus fejlődést, mindezt úgy, amikor új tartalmat adunk az épületnek. A régi tégla tömbből kisarjadó új hajtás az új funkcióval feltöltött 21.sz-i interaktív kiállítási terület. A régi és az új egymáshoz való viszonya a fa tavaszi sarjadásának metaforája.

[7] *Richard Neutra: Építészet és természet, Corvina kiadó, 1985*

A meglévő kenyérgyár épülete képviseli a múltat, mely jó alapot nyújt a fejlődéshez, ez maga a faág. Az új funkció, a bővítmény a friss gondolat, a fejlődés és technológia, a régiből táplálkozó oltvány.

A faág:

A mindig megújuló, friss hajtásokat (kutatási eredményeket) hoz, melyek biztosítják a teljes komplexum (régi és új) fenntarthatóságát. A faág metafora nem csak formailag, hanem az épület működésében is jelentéssel bír, amelynek sokkal fontosabb szerepe van így. Az épület és a természet kapcsolatán sokan egy sokkal egyszerűbb összefüggést feltételeznek. A kapcsolat történhet eszmeileg is, illetve helyet kaphat az épületen belül is. A koncepció egységes gondolkozásra törekszik, mely központjában a mozgás, ökológia, nyitottság áll.

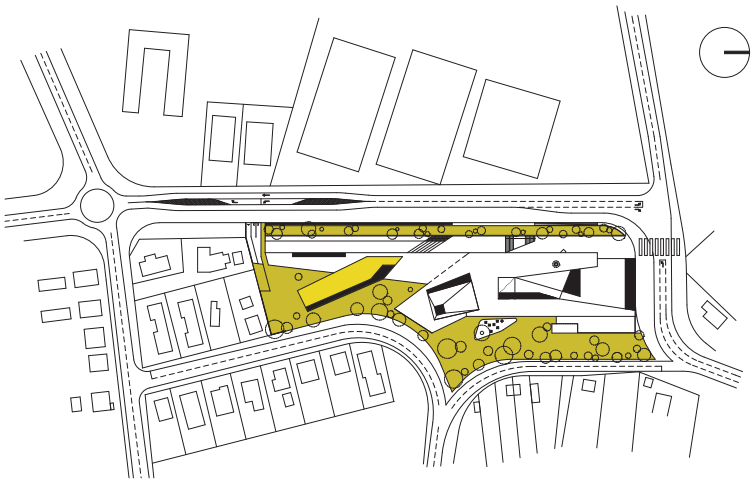

helyszínrajz

Környezet:

A városi vagy természeti környezet szempontjából az épület képes lehet teljesen új viszonyokat teremteni. A város- épület- környezet szempontjából az épület kaphat prioritást. Az épület jelenléte megváltoztatja a megszokott „szövet" (természeti vagy városi) léptékét. Nem a természet kell, hogy „befogadja" az épületet, hanem az épületnek kell „felületeket" felszabadítania a természet számára.

A komplexum a kenyérgyár helyzete miatt kötött. A régi ipari épület szempontjából ez érthető, a városszövet szempontjából kérdéses. A területre több tényező is hatással van. Először is itt fut az autópálya (M7), ami a megközelítés szempontjából kedvező, ill. egy jelkép értékű épület iránymutatója is lehet a városnak. A belvárosból kiindulva már egy kicsit távolabb esik, gyalogosan nehezen megközelíthető, de a tömegközlekedés

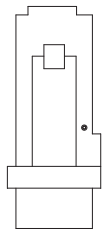

meglévő kenyérgyár

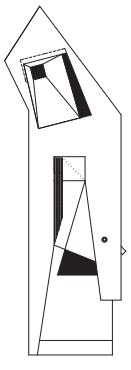

1. ütem

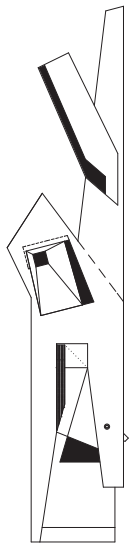

2. ütem

megoldható, és a várost elkerülő út tervezett nyomvonala is a telek határához közel fut.

Ami a telepítés szempontjából leginkább kérdéseket vet fel az az, hogy a környék családi házas lakóövezet, és az ilyen fajta külvárosi szövetbe nehezen tud illeszkedni az ekkora programot felvonultató és ezzel hatalmasra duzzadó középület. A rendezési terv nyilván próbálja az épületet „kordába" tartani, ami viszont közel sem biztos, hogy egy ilyen funkciójú középületet kiszolgál, élni hagy.(pl.: 10 m-es építménymagasság) A pályázat a szabályozási tervet nyitott kérdésként hagyta, miszerint az épület létrejötte érdekében módosítanák azt. A külváros beépítési képén ez azonban mit sem változtatna, az ellentmondás ezen túl is fennáll. A programot úgy érzem nem tisztem megkérdőjelezni, mely egy számomra a környezetébe nem illő házat eredményez, hiszen hosszas tanulmányok előzték meg az építészeti tervpályázat kiírását, tehát elfogadom, hogy Siófoknak, egy cca. 24221 fő állandó lakossággal rendelkező városnak, szüksége van egy cca. 12500 m2-es művészeti, kulturális és oktatási épületegyüttesre.

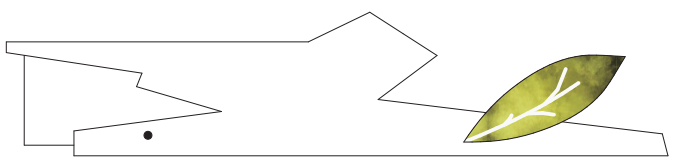

Ütemezés:

Az épületnek ütemezhetőnek kell lennie. Ez jól egybevágott a koncepciónkkal, miszerint egy faág mindig új hajtásokat hoz, képes úgy „nőni", hogy az az eredeti állapothoz szervesen, és formailag is tökéletesen kiegészíti azt. Így tudtuk megoldani azt, hogy az első ütem is tetszetős képet mutasson az épületről, a második ütemnél pedig meg tudjuk „spórolni" azoknak a kiszolgáló funkcióknak a helyét, amit már az első ütemben is meg kell építeni, de a második ütemet is ki tudja majd szolgálni. (aula, ruhatár, vizesblokkok stb.) Többek között ezért is került a főbejárat a két ütem közötti részre. A főbejárat térbeli elhelyezkedése is fontos szinten helyezkedik el az épület és a környezete összefüggésében.

Az épület hosszú tömege észak-déli irányú, a főbejárata a tömeg középpontjában, súlyponti tengelyében kialakított süllyesztett „városi tér". Az erős hosszanti tengelyt erősíti a város felöl érkező emberek iránya is. A bejárat megtöri a mozgásból következő, az épülettel párhuzamos „áramlást", szaggatott vonalvezetése a bejárat előtt szinte „örvényt" kelt. A süllyesztett tér nemcsak az épület funkciói szempontjából jó, hogy a térszín alatt kapott helyet, hanem védelmet nyújt a forgalmas út zajai elől, és intim „zárványteret" hoz létre, melyre rendezvények is kitelepíthetők anélkül, hogy az autóút zavaró lenne.

Hasonló funkcióval ruháztuk fel az épület keleti oldalán kialakuló kertet, mely szándékosan maradt intenzív zöld. Egyrészt igyekeztünk leválasztani az utakkal körbevett telket sűrű fabeültetéssel, másrészt az épület ökologikus gondolkodása lévén igyekeztünk minél több burkolatlan (zöld) felületet meghagyni, és úgy

gondoltuk, hogy a látogató a kávézóteraszról lelépve egy kultur kertben találhatná magát, szabadtéri kiállításokkal, kulturális piknikkel lehetne fűszerezni a programokat.

A környezet (természeti vagy épített) nem feltétlen ideális, inspiráló és kellemes. Ha a környezet, mint „ártalom" jelentkezik az épületnek erre is kell reagálnia. A reakció „mélysége" (legyen az pozitív vagy negatív hatás) nem érheti el a teljes elfordulás, bezárás szintjét. Az épületnek a „rossz" környezettel is kell kommunikálnia. Létrehozva olyan átmeneti tereket, melyek,
mint egy szűrőn keresztül engedik át a környezetet és kapcsolják össze az épülettel.

Az épület:

A meglévő ipari épület, mely az új létesítmény bázisát képezi esztétikailag nagyon rossz állapotban van, illetve több helyen maga a szerkezeti minőség is megkérdőjelezhető. Ezért döntöttünk úgy, hogy az épület karakterét meghatározó elemeket, mint például a kémény, torony megtartjuk, a többi részhez csak arányaiban ragaszkodunk, hogy az épület elkészültekor a régi forma tisztán kivehető maradjon. Így kívülről a régi kenyérgyárból ez a két hangsúlyos elem maradt, ill. a régi forma fedezhető fel az épület északi részén, majd egyre inkább eltűnve a belső térben folytatódik, ahol a galéria falát adja, elválasztva azt a shopok folyosójától. Belsőépítészetben természetesen alkalmaztuk az eredeti burkolatot a téglát, így valóban könnyen kivehető lesz a kiinduló forma.

A faág motívumra nemcsak a forma, de az anyaghasználat is igyekszik utalni. A 2. ütem tömbjénél konkrétan az egyik „faágat" teljesen „zöldre" terveztük, zöldhomlokzattal és zöldtetővel alakítottuk ki. Ez nemcsak azért fontos, mert ezáltal ő lett a „falevél" metaforája, hanem mert ez az öko épületrész, jól tudja szimbolizálni a környezetbarát viselkedést, és kutatási célokra, mérési összehasonlításokra is szolgálhat.

Belső terek:

Az épület belső tereiben a „természet" elsősorban a természetes fény jelenlétében tapasztalható meg. Ez a vizualizálható természetesség, folyamatos változásával képes az épített (mozdulatlan) tereket átformálni. A fény, mint építészeti eszköz a legerősebb természeti jelenlét, melyet nem technológia segítségével hozunk létre az épített tereinkben.

Az épület belső tereiben is igyekeztünk az eredeti koncepciót tovább vinni, ezért a „zöldkoncepció" a 2. ütemben, tehát az épület innovatív kutatási és ismeretterjesztő felében befut a házba része lesz a belső funkcióknak. Függőleges „zöldfal" formájában éri el a padlósíkot. Itt ténylegesen egybeolvad az épület és természet fogalma. Az ökológiai koncepciónkat továbbgondolva az aula belső tereiben újrahasznosított anyagokat használtunk, ezzel is kímélve a környezetet.
A tér alakulása szempontjából, ahhoz hogy impozáns aula alakuljon ki, szükség volt a térszint lesüllyesztésére (ahogy arról már írtam a bejárati szituációnál), ill. a lehető legnagyobb épületmagasságra, hogy a komplexum összes szintje itt galériaként tudjon találkozni.

A fent említett fény, mint látható elem jelenik meg a belsőben. A épület külső megjelenítése szempontjából ugyancsak élhetünk ezzel az optikai „trükkel". Így elérhető egy olyan épület megjelenítése melynek a fizikai határai eltűnnek eggyé válik a környezetével. Ha képesek leszünk létrehozni olyan épületeket, melyek nem csak optikailag, de fizikailag is „összeolvadnak" környezetükkel, akkor beszélhetünk teljes szimbiózisról épület és természet között. Végtelen természet = végtelenbe tűnő épület.

Külső megfogalmazás:

A teljesen homogén homlokzati megfogalmazás, a tömör burkolat és a felette elhelyezett üveghomlokzat összképe határozza meg az épület karakterét. Ez a tiszta architektúra utal a korábban említett „nemesítés" labortisztaságára. Az épület vertikális értelemben „végtelen", akárcsak az épületben megfogalmazott kutatások és azok eredményei. A végtelen hatása abból adódik, hogy míg az épület alsó szintje teljesen tömör, homogén burkolatot kap, a második szint már üvegburkolattal kialakított. Az üvegfelület lényege, hogy lentről fölfelé lesz egyre átlátszóbb, tehát alul még tömör hatást kelt, majd egyre jobban tükröződve visszaveri az égbolt színét, így alig észrevehető az épület végső zárása. Ez egyúttal csökkenti és növeli is a külső tömegérzetet. Csökkenti, mert szinte csak a tömör burkolattal ellátott épületrészt érzékeljük, növeli, mert nem érzékeljük tisztán a magasságot, ezért a végtelenbetart.

homlokzatkialakítás

IV/3. ÖSSZEGZÉS

Ennél a két munkánál a közösen vizsgált fogalmak, az épület és a természet összefüggéseiben kereshető építészeti megoldások.

Mindkét esetben van egy meglévő állapot, melyhez alkalmazkodni kell, mely már a kiindulási időpontban a helyszín szerves része, és mely nagy hatással lesz arra a tényre, hogy egy bizonyos tér, vagy épület hogyan tud kapcsolódni a természethez, azzal szimbiózisban élni.

A Rókus sétány esetében a kiküszöbölhetetlen tényező, a „meglévő régi", azok a panelok, melyek kijelölik a keskeny sétány irányát. A siófoki 320fok esetében ez a „régi" a meglévő kenyérgyár épülete. A kérdés, melyre a válaszokat kerestem az az, hogy hogyan viszonyul a természet, a „zöld" egy speciális helyzetű köztérhez, ill. hogy hogyan tud beépülni egy régi ipari épületbe, és újjáéleszteni azt.

Azt kijelenthetjük, hogy a természet, mint a folyamatos újjászületést szimbolizáló elem bármilyen minőségű és mértékű térben hasznos szereplőkét funkcionál. A Rókus sétánynál a zöld, mint erős hiány jelent meg, leginkább a szigorúan vett sétányon magán, és ezt kellett egy határozott iránnyal pótolni, az új közlekedési irányt úgy alakítani, hogy a természet is megférjen mellette.

A siófoki Művészeti, kulturális, oktatási és technikai központnál alapjaiban véve nem merült föl a természet hiánya, a zöld a házépítő elemévé vált, köré csoportosultak és rendeződtek a funkciók, az életideológiája is.

TÉZIS II.:

AZ ÉPÜLET SZŰRŐKÉNT KELL MŰKÖDJÖN AZ EMBEREK ÉS A KÖRNYEZET KÖZÖTT, LEGYEN AZ TERMÉSZETI VAGY ÉPÍTETT, POZITÍV VAGY NEGATÍV TULAJDONSÁGOKKAL RENDELKEZŐ KÖRNYEZET.

AZ EMBER ÉS (ÉPÍTÉSZETI) TÉR KAPCSOLATAI

Székesfehérvár
Nemzeti Emlékhely

Maribor, Új
Művészeti Galéria

V. AZ EMBER ÉS (ÉPÍTÉSZETI) TÉR KAPCSOLATAI//

„A végtelen természeti térből kihasított és az építőművészet eszközeivel kialakított teret vizsgálhatjuk elvontan, a szemlélő embertől függetlenül, valamilyen öncélú morfológiai szempontból és vizsgálhatjuk az emberrel való közvetlen viszonylatában, a szemlélőre gyakorolt hatások alapján.(...) A tértípusok, formai változatok leírásába már szinte elkerülhetetlenül beleszövődik az emberre gyakorolt hatás. Számos elnevezés is ezekre a hatásokra vezethető vissza (dinamikus, statikus tér, kapcsoló, lezáró, előkészítő tér, térelvágó, téralkotó elem, stb.)"[8]

A végtelen természeti tér dimenzióit a térben található objektumok által, azok egymás között felfedezhető kapcsolatai határozzák meg. Ezen objektumok nélkül az ember képtelen lenne a természeti tér értelmezésére. Az épített térben hasonlóan a tárgyak-legyenek azok épületméretűek vagy csak bútor léptékűek-határozzák meg a tér léptékét, arányait. Az ember ezen tárgyakon keresztül képes „kommunikálni" a térrel. Önmagát meghatározni és elhelyezni az épített környezetben. Az épített tér megértése feltétlenül fontos ahhoz, hogy az építész által az épületében kifejezni kívánt „gondolatot", az épület városban betöltött szerepét és magát az épített teret elfogadjuk.

Az épített tér emberre gyakorolt hatásai az első benyomástól a végső megértésig hosszas folyamat. Ez a szimbiózis, mely létrejön kölcsönös. Hatás- ellenhatás az ember változtatja a teret melyben él és a tér képes megváltoztatni az őt használó embert. A használat fizikai és szellemi kapcsolatot jelent. Ha egy épített tér semmi mást nem eredményez, csak elgondolkodtat, akkor ez a kapcsolat létrejön. Ez a tudatos vagy tudatalatti kapcsolat sokszor erősebb hatást képes kiváltani, mint egy fizikai.

Ezen sokrétű kapcsolatot ismét két projekten keresztül mutatom be, vizsgálva, elemezve a városi tér kontextustól egészen a tér és ember közötti kapcsolatig. Az első egy belvárosi tér („térhiány"), a második egy belváros melletti tömb rehabilitáció.

V/1. SZÉKESFEHÉRVÁR – NEMZETI EMLÉKHELY

tervpályázata 2009-ben, II. díj

„Az építészet eredetét képzeletbeli erdőben kutató építészek között találjuk Adolf Loost. Amire ő ott ráakad, az nem az ős-kunyhó, hanem az ős-emlékmű: „Ha az erdőben egy hat láb hosszú és három láb széles, ásóval piramisformára egyengetett dombot találunk, elkomorodunk. Valami azt súgja nekünk, hogy itt fekszik valaki eltemetve. Ez az építészet. A történet azt sugallja, hogy az építészet lényege az emlékezet megőrzésében, az emlék állításában keresendő. Ugyanakkor Loos a síremléket és vele együtt az emlékművet kivételes jelenségnek tartotta az építészetben. Mivel funkciójuk nem a mindennapi élet

[8] Moravánszky Á.,M. Gyöngy K.: A tér, kritikai antológia, Terc kiadó, 2007

kényelmének a biztosítása, a művészet kategóriájába sorolta őket. Szigorú határt húzott építészet és művészet között: „csak az építészet igen csekély része tartozik a művészetbe: a síremlék és az emlékmű. Minden más, ami valami célt szolgál, ki van zárva a művészet birodalmából."-írta. Az építészet nem műalkotásokat hoz létre, hanem használati tárgyakat. Ezért az építészeti műveknek minden ember tetszését és kényelmét kell szolgálniuk, ellentétben a műalkotásokkal, amelyek éppen hogy „ki kell zökkenteniük az embereket kényelmességükből", és „senkinek sem kell tetszeniük". A műalkotás a művész magánügye. „A műalkotás forradalmi, a ház konzervatív. A műalkotás új utat mutat az emberiségnek és a jövőre gondol. A ház a jelenre gondol."[9]

A székesfehérvári Nemzeti Emlékhely problematikája kapcsán nem beszélhetünk semmiféle megoldásról, építészeti fogalmak viszonyairól addig, amíg nem ismerjük az itt állt bazilika történetét és egykori jelentőségét.

A Szent István által alapított Szűz Mária-prépostság és temploma:

A középkori fejedelmi és királyi székhelyű Székesfehérvár középpontjában állt egykor Szent István királyi temploma. Az eredetileg 40x20 m-es, egyhajós templomot 997-1000 körül építette István, a fejedelem. A bazilika bővítését 1016-ban kezdték el, háromhajós formában, 76x38 m-es területen. Ez a templom 1038-ban, Szent István király halálakor még nem készült el teljes egészében. A sírtemplomaként épített Szűz Mária-egyház a király magánkápolnája volt, az esztergomi érseknek alárendelt kanonoki testülettel. Máig használt elnevezésében, „királyi bazilika" a tekintélyes méretek mellett az épület előkelő rangja is kifejeződik. A liturgikus tárgyakkal rendkívül gazdagon felszerelt templom a korai időktől őrzőhelye a királyság hatalmi jelvényeinek, a királyi kincstárnak és ereklyekincsnek. István és fia, Imre herceg 1083-as szentté avatása óta a koronázó egyházi funkció a sírtemplomával is kiegészült.

István királytól a török hódoltságig (1543) a bazilika a középkori magyar állam legfontosabb szent helye volt. Itt koronázták, eskették királyainkat. Itt őrizték a koronázási jelvényeket, a kincstárral és az ország levéltárával együtt. A templomot a XII-XV. századokban több ízben, kisebb-nagyobb mértékben felújították, átépítették (Károly Róbert, Hunyadi Mátyás stb.). Az utolsó átépítés eredményeképpen az eredeti épület mintegy másfélszeresével nőtt, és késő gótikus stílust öltött. Itt temették el az alapítót, Istvánt, és még további 14 királyunkat 1038-1543 között. Számos királyi családtag és a XIV. századtól kezdve néhány főúri család talált itt végső nyugalmat.

1543 után, a török időkben, egy ideig keresztény templom maradt. Később lőporraktárnak használták a törökök és az 1601 évi ostromnál felrobbant. A leromlott templom egyes kápolnáit még a török idő után (1688) is használták.

[9] Moravánszky Á.: Az építészet hely, Hely és Jelentés c. könyvben,, Terc kiadó, 2002

1800 körül a püspöki palota és a városfal építéséhez használták fel a köveit.

Az újjászerveződő ország nem talált jogfolytonosságot az egykori épülettel, így történhetett, hogy helyén új templomot nem emeltek. A templom mellett a középkorban működő papi testület alkotta Szűz Mária-prépostság még újjászületett, 1777-ben azonban megszűnt, hogy helyét a Mária Terézia királynő alapította püspökségnek adja át. A koronázások színhelye a török hódoltság korának koronázó temploma a pozsonyi Szent Márton-templom maradt, majd 1867 után a budavári Nagyboldogasszony-templom, a mai Mátyás templom lett.

A romkert feltárása:

A Hazai Tudósítások 1806. évi száma a templom déli oldalán talált sírkőről adott hírt, 1818-ban és 1827-ben a Tudományos Gyűjteményben Jankovich Miklós, neves műgyűjtő írt az egykori épületről. 1848 decemberében kútásás során találtak rá III. Béla és felesége, Antiochiai Anna sírjára. A királyi pár sírja máig az egyetlen, érintetlenül előkerült és régészetileg is dokumentált magyar uralkodói temetkezési hely (az ásatást Érdy János végezte).
Henszlmann Imre három ásatással-1862, 1874, 1882-az egykori templom jelentős részét feltárta. Az általa közölt alaprajz és megfigyelései máig alapvető fontosságúak a templom építéstörténetének feldolgozásában.

A XIX. századi ásatások után visszatemetett romokat 1936-ban bontották ki újra, és 1938-ra elkészült a főhajót és az északi mellékhajót bemutató romkert. Ekkor épült a mauzóleum, ahol Szent István szarkofágja és Aba Novák Vilmos történelmi seccója is megtekinthető, ami a Szent Korona és a Szent Jobb történetét eleveníti fel, látható rajta Vajk megkeresztelése, Szent István koronázása és a magyar történelem kiemelkedő alakjai. A mauzóleum és kőtár Lux Géza tervei alapján készült, falait Madarassy Walter domborművei és Árkayné Sztehlo Lili üvegfestményei díszítik. Az ásatások során az egykori bazilika pontos kinézetét sosem tudták rekonstruálni.

Az építészeti koncepció a pályázat által feltett kérdésekre ad választ, illetve a pályázat által támasztott kritériumoknak akart megfelelni. Ezen kritériumok a következők:

A megmaradt és feltárt romok fizikai védelme az időjárás viszontagságaival szemben

A romok értelmezhetősége (bemutatása)

A romkert integrálása a városi szövetbe

Az ötletpályázat elsődleges célja a pusztulóban lévő Szűz Mária Prépostság és a romkert védelme, annak lefedésének megtervezésével. A fedés megjelenését azonban sok minden befolyásolja. Először is a romkert fekvése a városi szövetben. A romkert a városi főtér közvetlen szomszédságában fekszik, a püspöki palota hatalmas falainak takarásában. Ez a következő érzetet eredményezi:

A történelmi belváros műemléki épületei egy közepes nagyságú, a köztér méreteihez viszonyítva magas térfalakkal határolt terület. Ehhez keleti irányból csatlakozik a romkert nyugati vége, már térszint alatt, majd a gyalogos járda megszűnésével szinte egy légüres térbe érkezünk. Kicsit olyan érzést keltve, mint amikor az ember kilép az erdőből a tisztásra, majd vesz egy lélegzetet, és körbenéz, hogy hova is ért. Az adott tér délről még mindig „erdővel" határolt, északról a püspöki kert fala.

Az épített elemektől mentes üresség, mint negatív tér értelmezhető az ember számára? Vagy ebben az esetben olyanná válik, mint az üres természeti tér?
A városi szövetben megjelenő „hiány" működhet épített térként, ekkor a környező épületek, térfalak és térsíkok fogják meghatározni a konkrét funkcióval rendelkező építészeti terünket. Ez a negatív (anti épület) tér, (amennyiben a használók) megértik, erősebb hatást gyakorolhat, mint egy épített nagyléptékű épület. Az emberi arányokkal rendelkező épített tér személyesebb kapcsolatokat indukálhat. Az épített tér nyitottsága vagy zártsága ebből a személyes (emberi nézőpontból) kapcsolatból átértelmeződik. A használó képessé válik a tér (negatív vagy pozitív) befogadására és megértésére. A nagyléptékű (nem emberi léptékű) épített tér mentes ettől a személyes kapcsolattól, ott csak a vizualizálható méretek váltják ki ezt a hatást.

Emberi szemszögből vizsgálva a két térérzet ellentétes és inspiráló. Az átlagember csak az ellentétet érzi, egyértelmű, hogy hiányzik innen valami, ami ebben az esetben nemcsak a két tér közötti kapcsolat. Építész szemszögből inspiráló. Számomra a hiányérzet egy negatív teret generál. Negatív teret, mely kiterjedésében talán épp olyan nagy, mint az egykori bazilika. A pályázat a romterület lefedésével reális igényt kér számon. Nem feltétlenül a romok fizikai védelme miatt, hanem a tér, a hely rendezése miatt. A kapcsolatot a főtérrel sürgősen rendezni kell. A romok lefedése ebből a szemszögből „kulcsprobléma". A fedősík helyzete az adott városi tér meghatározó eleme lesz.

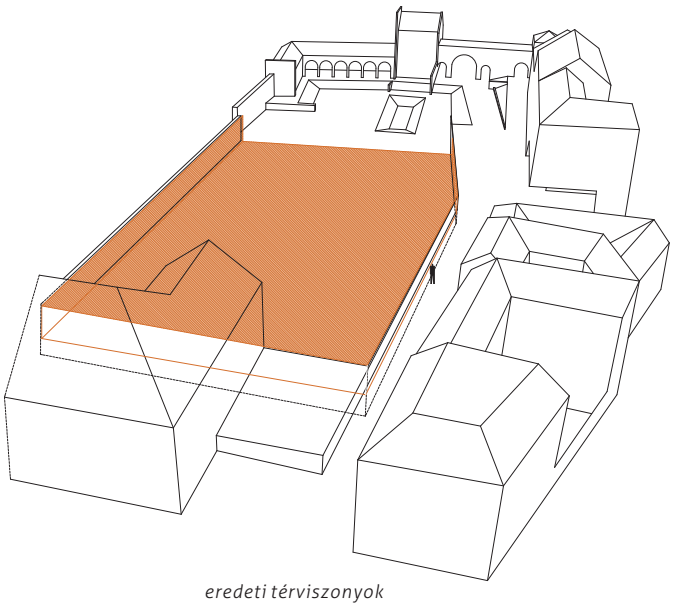

eredeti térviszonyok

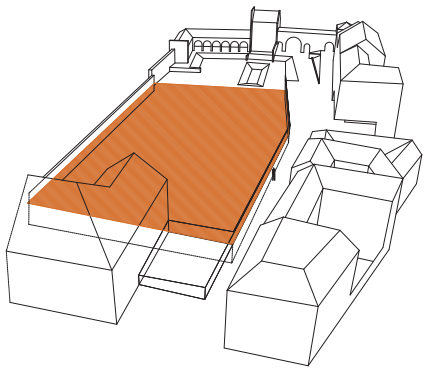

lefedés a járdasíkban (túl alacsony)

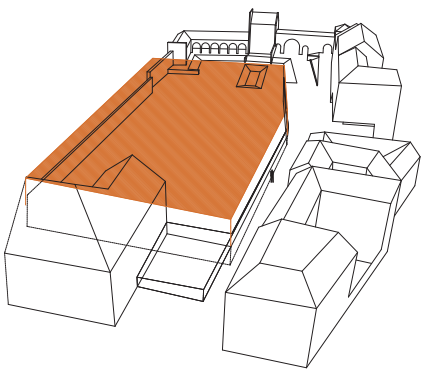

lefedés fél tömb magasan

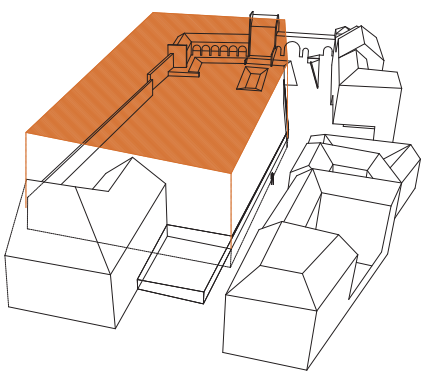

lefedés az ereszvonalnál (túl magas)

A túl alacsonyan elhelyezett fedősík nem oldja fel a hiányérzetet, az épületek által határolt tér továbbra is üres, a romkert területén kialakuló tér nyomott lesz. A túl magasan kialakított fedés egy új épületet/beépítést hoz létre az eddig kialakult „köztéren", ami nemcsak az itteni funkciót, hanem a környező épületek, utcák, városi szövet struktúráját írná felül. A romkert nagy alapterülete miatt nagyon ránehezedne a környező épületekre, a püspöki palotára ill. az 1930-as évekbeli felújítás épületére, a mauzóleumra.

A megoldás a tér dimenziói szempontjából nézve egy köztes állapot, mely sem túl alacsony, sem pedig túl magas új térsíkot eredményez. Meg kellett találni azt az állapotot, mely a romkert bemutatásához viszonylag jó térérzetet teremt és nem uralkodik a jelenlegi városszöveten, finom kapcsolatot teremt a város főterével, és kellően hangsúlyos ahhoz, hogy szimbólummá váljon. Azért fontos ez a kapcsolati viszony, mert ez volt a pályázat kapcsán a legnehezebben megválaszolható városképi, és emlékhely arculati kérdés. Egy jó városi köztér nem felétlenül képes megfelelni (szimbolizálni) egy történelmi jelentőségű emlékhelytől elvártaknak, és ez fordítva is igaz.

A mi megoldásunk a meglévő járdaszint felett kb. 1,5m magasságban elhelyezett lefedés lett.

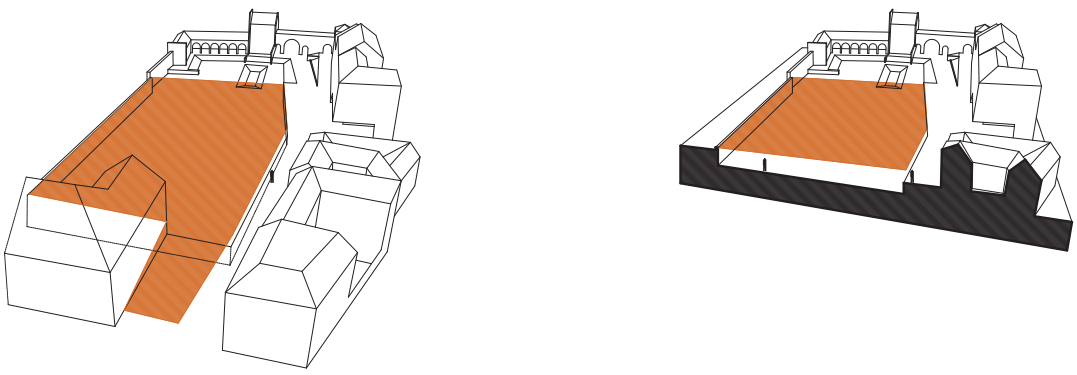

tervezett fedősík magasság

Ez a magasság megfelelően képes fogadni (vizuálisan felvezetve az emlékhelyet) azokat, akik a belváros felől, a főtér felöl közelítenek, és azokat is, akik a régi városkapu felől. Nem túl hivalkodó, mégis kellőképp jelentőségteljes, a környező házakkal nem konkurál, és köztérként funkcionál, ha arra szükség van.

A tér és az ember kapcsolatában, eddig leginkább a tér volt előtérbe helyezve, minden szempontból az emberi léptéknek és térérzetnek alárendelve alakult. A következőkben a köztük lévő párhuzamból inkább az ember fog az előtérbe kerülni. A fedés szimbolikus, szerethető mivolta inkább az embert célozza meg, személyes kötődést kialakítva ember és tér között. Így válva a múltban betöltött szerepének megfelelő emlékhellyé.

A domb:

A romok lefedése több szempontból is ellentmondásos. Egy zárt födémmel fedett tér sötét, és nyomasztó lesz. A városi térszövet illetve a városlakók szemszögéből, az eddig megmutatott romok eltűnnének. A városlakók mindennapjait, látvány szempontjából meghatározó „tere" eltűnne. Ez a változás pedig a legtöbbjük szempontjából „rosszabb" megoldás, mint a jelenlegi szituáció. Ez lehet, hogy az egyszerű megszokás, vagy lehetséges egy személyes kötődés a régihez, amit nem szeretnénk megváltoztatni?

A gondolat, hogy a fedés „zöld" legyen elsősorban városépítészeti szempontból kérdéses. A történelmi belváros tereiről és utcáiról szinte 100%-ban hiányzik a zöld terület, így ezen a területen a természet ékszerként tudna megjelenni a belváros szívében.

A domb, mint fedés a hely patetikus mivoltához is jól kapcsolódott. Egy olyan épített szimbolikus térként jelenik meg, mely környezetétől elhúzódva kiemeli a „hely" fontosságát.

A feladat során nem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy ez nem csak az egykori koronázó bazilika romjainak megvédéséről szól, hanem sok királyunk, köztük az egyik legfontosabb, I. Szent István sírhelye is. A bazilika egykori szépsége és nagysága, és királyaink temetkezőhelye ugyanolyan fontossággal bír a feladat megoldása szempontjából. A tervezett domb kétségtelenül inkább királyaink temetkezési helyének állít emléket, mint a bazilikának.

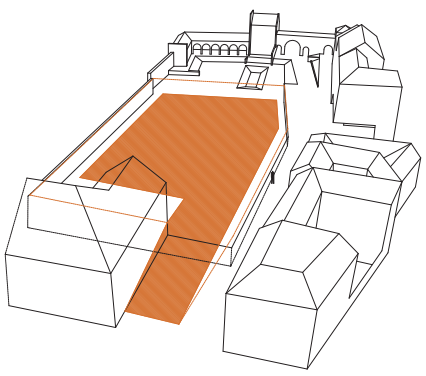

"lebegés"

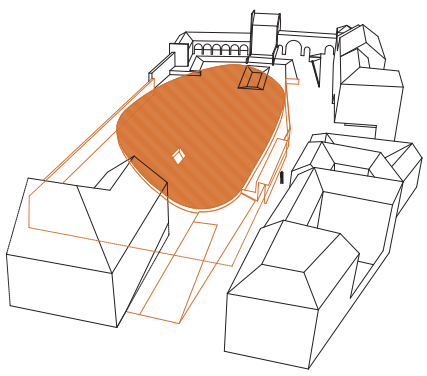

domb kialakulása

„Hol sírjaink domborulnak,
Unokáink leborulnak,
És áldó imádság mellett
Mondják el szent neveinket."

Petőfi Sándor: Nemzeti dal (részlet)

Nem szerettünk volna üres frázisokba bocsátkozni, ezért úgy gondoljuk, hogy a bazilika, vagy annak romjainak bárminemű kiegészítése csak feltételezés, megalapozatlan állítás lenne, mely nem lehet megfelelő építészeti illetve városépítészeti válasz.

A vizuális kapcsolat hiányában nem lehet a kapcsolódó térrészek viszonyait megérteni, széthulló egymástól függetlenül működő térrészeket látunk. Ezért fontos, hogy a belső térben mozogva érzékeljük a téren kívüli „rendszereket" is. Ez a mozgás az, ami az ember számára megnyitja tér különböző dimenzióit. Mozgás közben tudjuk megélni a fent- lent, a kint-bent és a felnyitott- bezárt tér minden aspektusát. Így a vizuális kapcsolat és a mozgás fedi fel leginkább az épített tér dimenzióit.

Alebegés:

A domb akkor éri el a kellő patetikus, szimbolikus hatását, ha nem nehezedik rá sem a romokra, sem annak környezetére. Erre a helyzetre a lebegés, mint állapot, jó megoldásnak tűnt. Ez visszaadta az utca emberének a már eddigi megszokott kontaktot a romokkal, és a belső tér arányaira is jótékony hatással lett.

A lebegés – vizuálisan - minden oldalról létrejön. A tömör domb hol üvegtetővel, hol pedig csak eltartva egy „réssel" teremt kapcsolatot a meglévő püspöki palota kerítésével és a járdaszinttel. Ennek a kibontott építészeti formának a szimbolikus lebegése egyértelmű (fizikai és gondolati) leválást eredményez a mai épített városi környezettről.

A romok „láttatása":

A romkert és a befogadó/látogató jelenlegi kapcsolata igen csekély, a régi bazilika struktúrája nem érthető. Bár a romkert bejáratánál található egy mauzóleum, és egy kiállítás is a bazilika történetéről és az ásatásokról, a romok alaprajzából nehezen kivehető, hogy melyik fal hol húzódhatott egykor, és hogy alakulhatott az egykori bazilika formája. A romok „láttatása", megértésüket segítő bemutatásuk nem megoldott. A megoldást szerintünk a XXI. századi technológia jelenti. A mai ember ritkán olvas a múzeumokban, szeret mindent azonnal megérteni anélkül, hogy egy helyben állva kelljen olvasson akár több 10 percig.

A digitális technológia, mint például a video vagy audio technika sokkal jobban kiszolgálja a látogatót. Mi azonban a romkert mellett elhaladókat sem szerettük volna megfosztani az információtól, hogy a járókelők is tudják, mi mellett mennek éppen el. A Koronázó tér 3. szám alá tervezik a jövőben a kőtárat. Ennek a háznak a bejáratával szemben szimbolikus építészeti térelemet helyeztünk el. A tervezés további fázisaiban később a „mesélő fal" nevet kapta. Azok, akik áthaladnak a téglafal mellett, a kapun keresztül a romok vizuális élménye mellett azok történetét és helyzetének megértését segítse a falban elhelyezett hangszórókon keresztül. Ez a térelem nem akadályozza az elhaladó gyalogosforgalmat, csak plusz töltetet ad az ezi iránt érdeklődőknek.

A programozott, funkciókkal ellátott építészeti tér, képes kell legyen nem csak a formai kialakításaival létrehozni egy új viszonyt, város – tér – ember között, de a funkciói által is. A tér funkciói fontosak a létrejövő kapcsolatokban, ezek a funkciók határozzák meg a tér használhatóságát, mely nélkül értelmetlen a létrehozott építészeti tér. A funkciók lehetnek hagyományos, megszokott funkciók melyek egy hagyományos használatot indukálnak, vagy ellenkezőleg egy új, a megszokottól eltérő funkció, mely egy teljesen újszerű tér létrehozását eredményezi. Ez az új építészeti tér egészen új „térlátást" és „térhasználatot" követel meg a használóktól.

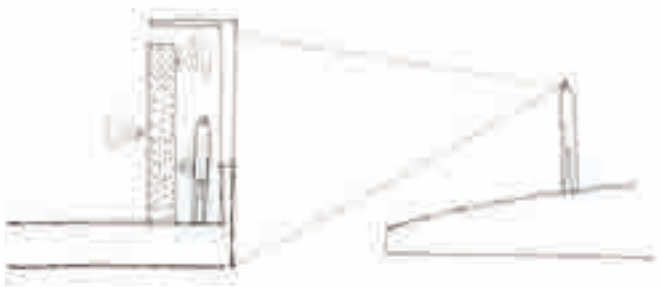

kapcsolatteremtés (új tér – régi tér), az építészeti tér integrációja fontos, mert e nélkül elveszítheti azt az identitását, mely a „helyhez" köti. Ez a kötődés fog érzésekké alakulni az emberekben, mely érzések kialakulása nélkül nincs igazi kapcsolat jelen és múlt, város és tér, ember és tér, ők és én között.

Újvárosi tér:

Ha egy ekkora lefedésről beszélünk, akkor óhatatlanul felmerül a kérdés, hogy ezt a nagyméretű felületet milyen további funkcióra, és kiknek szánjuk. Maga az emlékhely mivoltából fakadóan mi ezt a területet a pihenés, elmélyült szemlélődés, „emlékezés terének" szántuk. Egy új városi tér nem a burkolatok milyensége által lesz kiemelt minőségű, hanem azáltal, hogy hogyan tudják azt az itt lakók használni. Ennek a dombnak egy olyan helynek kell lennie, amit mindenki a sajátjának érezhet. Szerettünk volna olyan atmoszférát teremteni, melyben az ember megérinti a múlt. Ehhez a domb mivoltán kívül nagyban hozzájárult az átjáróban elhelyezett tükör. Mérete elég nagy ahhoz, hogy a domb több részéről nyújtson érdekes perspektívát, és a domb alatt fekvő romok egy része a tükröződő felület segítségével magáról a dombon állva is láthatóvá váljon.

A fent említett új funkciókkal és dimenziókkal rendelkező építészeti tér nem feltétlenül fog illeszkedni a meglévő városi szövethez. Az új térformálás kiszakad és leválik a meglévő térstruktúráról, ezzel erősítve annak eszmei vagy funkcionális „üzenetét". A

A múlt érzetét az is segíti, hogy a tükörben egyszerre látjuk a Szent István sírját szimbolizáló keresztet és saját magunkat. Ez számomra a múlt és a jelen egyidejű megélése.

Domb, tükör, kereszt... ezek által lesz ez az új városi tér a nyugalom az emlékezés helye, a jelen és a múlt találkozási pontja. A szimbolikus tartalmat legvégül a domb, mint zöldfelület zárja le kertészetileg szabadon kezelhető felületével. A folytonosságra, folyamatos feltámadásra, az állandó megújulásra csak a természet képes. Ez átvitt értelemben párhuzamba tud állni azzal a ténnyel, hogy az egykoron itt állott bazilikát is folyamatosan átépítették, bővítették.

A domb folyamatos megújulásra képes, mindig új növények által. Lehet egyszer szimbolikus búzamező, melyet a szél fúj, piros pipacstenger, vagy lila levendula, mely illatfelhőbe borítja a várost. A domb megjelenését nemzeti ünnepeinkhez, évszakokhoz tudjuk igazítani. A domb figyelemfelkeltő és bizonyos szempontból magasztos mivoltát erősítve.

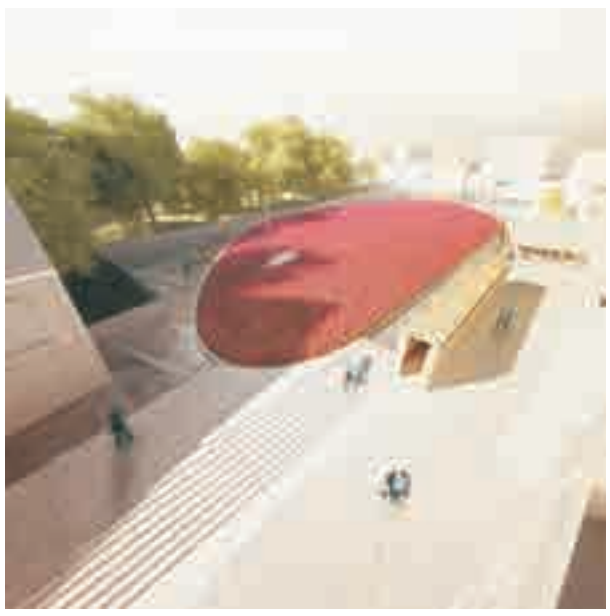

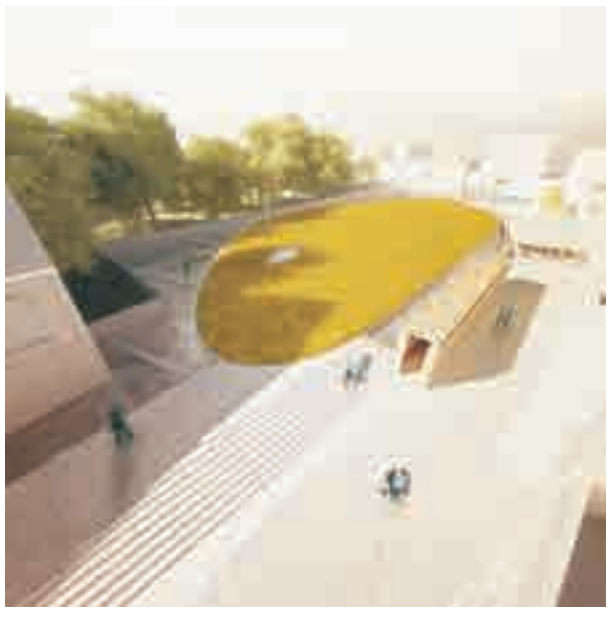

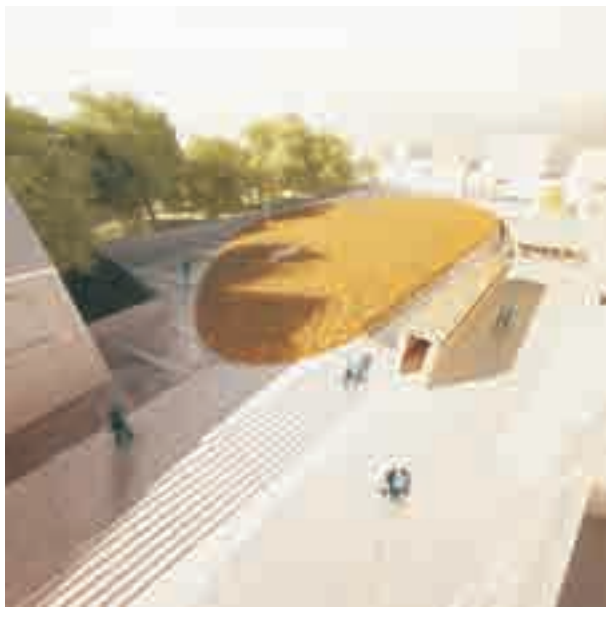

V/2. MARIBOR – U.G.M.

a maribori Új Művészeti Galéria nemzetközi
tervpályázata 2010-ben

„A tér és a tömeg az építészetben is szétválaszthatatlanul egybekapcsolódik, s a nézőpont megválasztásától függően vált át egyik a másikba, ami belső nézetben tér, az kívülről tömegformaként jelentkezik, s ami addig meghatározó volt, az a külső tér viszonylatában meghatározó tömegelemmé változik."[10]

Maribor Európa Kulturális Fővárosa lesz 2012-ben. A város több összefüggő beruházást tervez, melyhez egy összetett, 3 helyszínből és 3 feladatból álló nemzetközi tervpályázatot írt ki. A gyalogoshíd megalkotása és a folyópart rendezése mellett egy új művészeti galéria tervezése volt a feladat.

Történeti áttekintés:

Maribor Szlovénia második legnagyobb városa, Alsó-Stájerország központja. A Dráva fontos szerepet tölt be a város életében, mindig is olyan városként volt ismert, ahol már a történelem során is jelentős utak találkoztak. Maribor ma egyetemi város, fejlett kulturális, fesztivál-, és most már vásárközpont is, színházzal, operával és balettel, világhírű szimfonikus zenekarral, valamint múzeumokkal és képtárakkal. Sok sport- és szabadidőközpontja van, de a kereskedelem és az ipar is meghatározza az életet. Maribor kellemes és szerethető város, jól megóvott középkori városmaggal. Különös vonzerővel rendelkezik a Lent, a Dráva parti régi városrész. Szórakozóhelyek, képtárak sorakoznak itt, s itt található a Vinotéka a szlovén borok gazdag kínálatával. A város egyik legnagyobb nevezetessége a több mint 400 éves termő szőlőtőke, a világ legidősebb tőkéje. A mozgalmas történelme miatt nemcsak a városnak, hanem a legtöbb háznak is története van.

A tervezési helyszín a belvárosban, a piac mellett fekszik. Jelenleg omladozó házak, és a piachoz tatozó ivók által használt terület, meglehetősen nagy szintkülönbséggel a terület északi és déli pontja között.

[10] Moravánszky Á., M. Gyöngy K.: A tér, kritikai antológia, Terc kiadó, 2007

A belvárosban 3 jelentős strukturáló elem érezhető:

A Dráva által kijelölt meder tengelye
Az óváros utcaszerkezetének rendszere
A város vertikális építészeti pontjai

A történelmi belváros szövete annyira domináns, hogy az új épületnek mindenképpen reagálnia kell rá. A kapcsolat a kettő között természetesen nem fizikai, hanem eszmei. A piac helyzete is meghatározó, mert a tervezési terület, és az óváros között fekszik, ezért vizuális és térbeli átmeneti helyévé kell váljon. Az új épületegyüttes formálását a város épített öröksége inspirálta. A keskeny utcák, titokzatos sikátorok, a házak épületarányai, a terek térfalai. A belváros térérzetét szerettük volna vinni az új létesítménybe is, ezt egy bontott tömeggel tudtuk elérni. Egy zárt tömeg nem teremt kapcsolatot a városi környezettel, önmagába fordul. Ez a funkciónak sem tenne jót. Egy kultúrát, művészeteket kommunikáló háznak be kell épülnie a város életébe, át kell szőnie azt, észrevétlenül kell utalnia a város értékeire és kiemelnie azokat.

A környezet elemei, a várfal, a piactér, a templom, a bástya formái és környezethez való viszonyaik, változatos magasságaik az új épület fontos meghatározó elemei lettek.

A koncepciót, az egymás után felsorakozó, keskeny, de magas tömegek játéka adja. A tervezett épülettömbök a város látványosságaira, vertikális építészeti jeleire nyitnak. Az épülettömegek irányait ezek a karakteres természeti (Dráva) és építészeti (bástya, város templomai, maga a belvárosi szövet) elemek irányvonalai határozták meg.

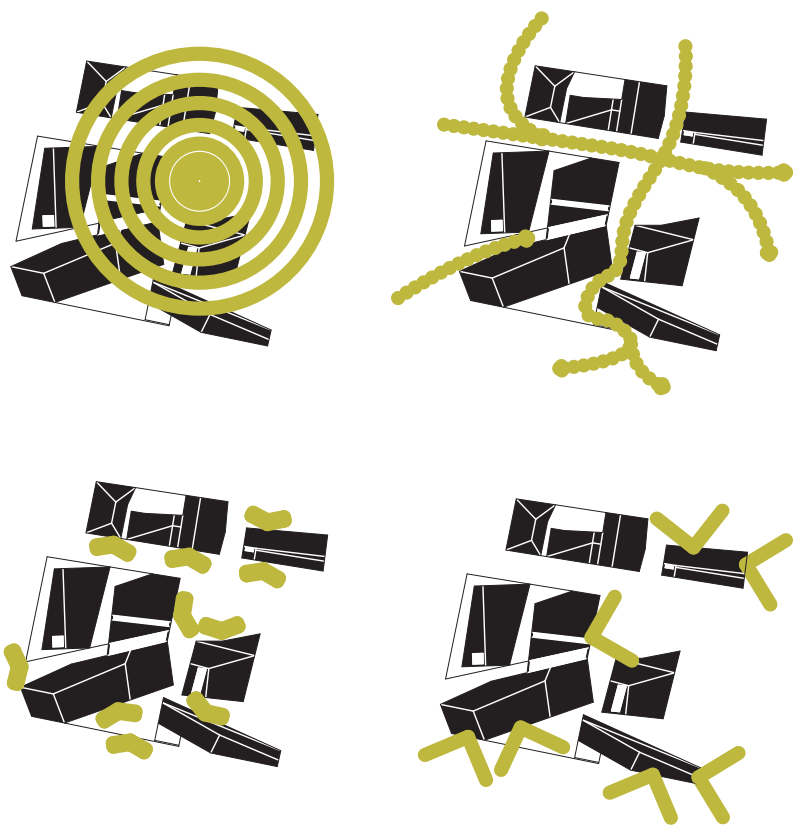

tömegkapcsolatok, és azok előnyei

Az új városi térben kirajzolódó sikátorok az óváros városszerkezetének metaforája. A kialakuló kisebb teresedés és keskeny „utcák" az emberi áramlást és a funkciókhoz való hozzáférést segítik. Minden elem emberi-, városi léptékű, mellyel az óváros térélménye elevenedik meg.

Az elmúlt évtizedek lenyomata jelenik meg a városi térben, olyan léptékekkel arányokkal, melyekhez köthetően kialakult az emberekben egy „hangulat". Ez a hangulat az, melyet az új építészeti térnek, kapcsolatként ki kell, hogy alakítson a régi várossal. Ha ez a hangulat átörökíthető, akkor létrejöhet a sokat emlegetett város – tér – ember kapcsolat.

Az új épület formálása, bontott léptéke az óváros bontottságát, struktúráját mutatja. Így elérhető egy olyan „hangulat" az épületben (a bontott tömegek között) mozgó emberek perspektívájából, mintha a városi térben mozognának. Hangulattal is létrehozható az illeszkedés.

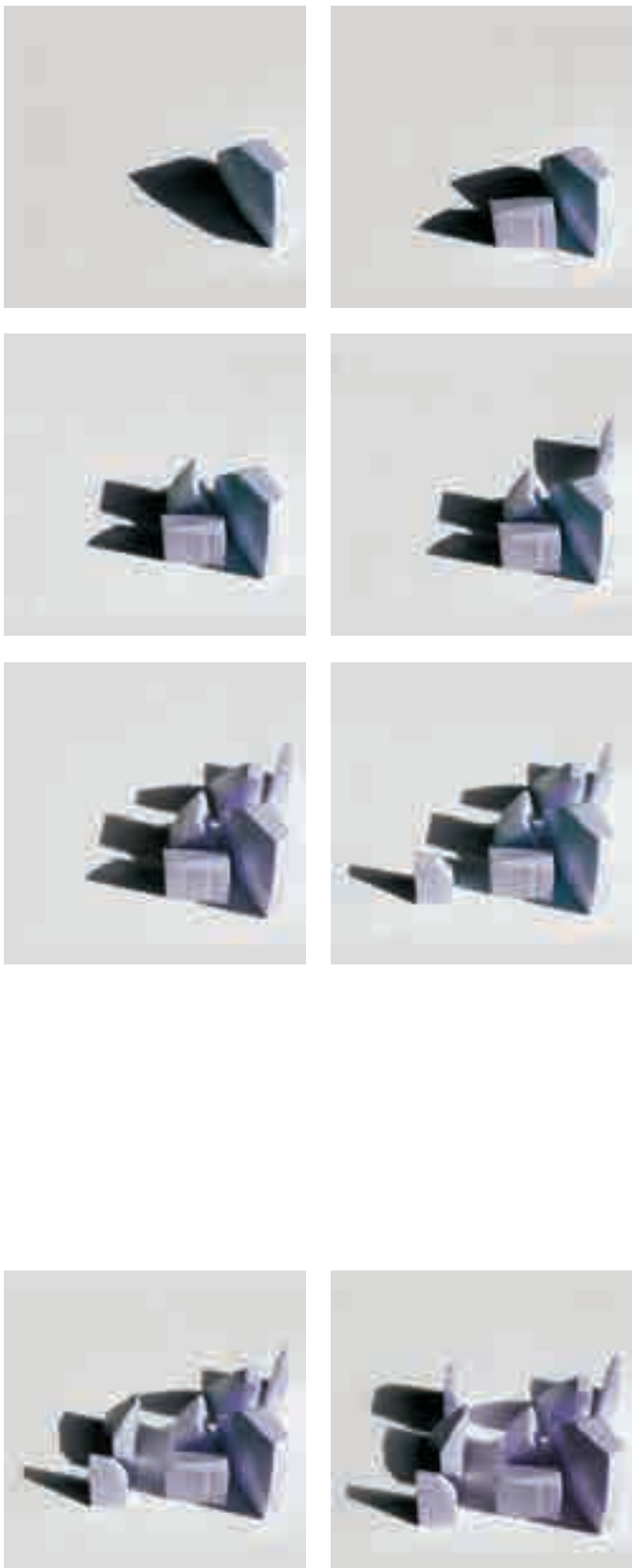

Kapcsolódás:

A beépítés szempontjából az épület nagyban hasonula belvárosi szövethez, a közvetlen kapcsolódási pontok (bejáratok) meghatározása új aspektusba helyezi a házat.

Először is szükség van egy olyan nyitott városi térre, mely találkozási pontja lehet az embereknek, ezen keresztül kapcsolódik a városhoz, és mely a későbbiek folyamán jelentős szerepet kap a funkciókapcsolatok egész rendszerében.

Másodsorban a Dráva, mint természetvédelemi terület, kiemelkedő értékkel bír, amire reagálnia kell a komplexumnak, nem feltétlen a városlakók, hanem a városi szövet kialakult vonalai miatt.

A terület morfológiáját figyelembe véve az újonnan kialakuló közteret ráhangoltuk az E utca szintjére. Egyrészt, mert optimális középpontja a tervezési területnek, másrészt mert a terület magassági pontja jól kapcsolódik a piachoz, a közlekedési tengelyekhez. Az E utca elvágja a tervezési területet, erős kelet-nyugati tengellyé válik az amúgy észak-déli irányú hosszúkás teleken. Ezt a viszonyt (annak határait) oldja a köztér, mely az épület funkcióit engedi kihelyezi a kültérbe, „öblösítve" az utca hatást. Így ez a pont az épület súlypontja, mely minden irányból megközelíthető, de főként a belváros irányába nyit.

A Drávával kialakítandó kapcsolat lett a második súlypont, ezt mégsem tudtuk teljes fizikai kapcsolattá alakítani. A parton végigmenő sétány és gépkocsiforgalom miatt, az épület hátrányos helyzetbe kerül ebből a szempontból. A fizikai kapcsolatot egy emelt térszinttel és egy széles lépcsősorral teremtettük meg, melyek az épület publikus funkcióival találkoznak, a kávézóval és shopokkal.
Ezt a kölcsönhatást vizuálisan erősítettük, az épület minden pontjáról kapcsolatot tudtunk teremteni, hatalmas nyitásokon keresztül a Drávával. Az új UGM a tagolt formájának köszönhetően 6 irányból közelíthető meg, melyből 3 a rakpart felől történik.

Az építészeti térben (mint épületben) végbement mozgatások és a használók folyamatos mozgása több impulzust generálnak. Az új nézőpontok, ezekből a megmozgatott többszintes térszintekből alakulnak ki. Ez a látványból eredeztetett hatás teheti az épületet minden nézőpontból érdekessé és ezáltal válhat egy új városi jelképpé. Az épület tömegének bontása a funkciók belső térből történő kinyitásával fokozható. A funkcionális határok elmosásával együtt a külső – belső tér is eggyé válik. A használó képes (a funkciókon keresztül) az építészeti teret formálni - olyan személyes tartalmat adva neki - mely a városi térben történő folyamatos mozgásra az épület funkcióival is reagál.

A tömeg:

A tömeget meghatározó koncepció kérdése az, hogy hogyan tud majd az épület építészeti ikonná, városi jellé válni. Ehhez az kellett, hogy a telepítésileg és formailag a városhoz annyira hasonuló tömeget merőben ellentétes anyagból kell megalkotni, mint annak környezete. A külső burkolat áttetsző, képzőművészetileg megformált

felületű áttetsző üvegburkolat. A rá vetülő fény, napkelte és napnyugta idején részben áthalad az üvegen, és mágikus, izzó hatást kelt. Sejtelmes színeket és árnyakat hoz létre a homlokzaton. Az itt kialakított szerkezet visszafelé is működhet a mögötte integrálható ledek által. Az épület sejtelmesen pulzáló tömegei éjjel megjelennek a Drávapartján.

Az épülettömböket burkoló üveghomlokzat „irányfényként" funkcionál a városi hálóban, olyan vertikális elemként, mely jellemző a környezetére. Reggeli és esti napfényben derengő szimbolikus iránypont. Az épület jelképe lehet a XXI. századi Maribornak, és mindemellett visszaidézi a történeti városszövet jellemző építészeti elemeit.

Tér:

Városépítészeti szempontból a terület északi részén létrehoztunk egy közparkot. Ez a nyitott tér az, mely a Dráva fele befolyik az épülettömbök közé, majd a vékonyodó ágak és „erek" elérik a partot, ahol ismét végtelen térré alakulnak a szűkületek.

Az ember szempontjából ez azért fontos, mert a szűkülő tereknél az ember igyekszik kitörni a szorító térből, és a figyelem a külső térből a belsőre koncentrál. Így észrevétlenül irányíthatjuk az embereket, a funkciók a külső és a belső tér határán mozognak, és mindkét oldalon tudnak működni.

Walter Gropius mondta, hogy az építészet művészi alkotóeszköze a határolt tér, legyen bár nyitott vagy zárt. Az építészeti hatásnál lényeges a harmonikus kapcsolat a behatároló épülettömegek és a befoglalt térüregek között...az épületek közötti

V/3. ÖSSZEGZÉS:

A fejezet egyik részében egy középület, másik részében egy emlékhely, ebben az esetben lényegében egy köztér tervezése volt a feladat. A közös fonál, mely összekapcsolja őket, az a környezetre, a környezetben mozgó emberekre gyakorolt hatása a koncepciót leginkább meghatározó eleme. Ebben pedig a tér alakítása a meghatározó.

Az új Művészeti Galéria esetében is az volt a fontos, hogy egy olyan „köztér" (mindenki által használt) alakuljon ki, mely egyértelműen meghatározza a formát és funkciót. Így ezért inkább a tér, mint fogalom van előtérben, mely vezeti az embert azzal, ahogy maga a tér (formailag és filozófiájában) kialakult.

A Nemzeti Emlékhely kapcsán a „formát", mely maga a tér, ideológia alkotta. Ebben a kontextusban maga az ember hangsúlyosabb szerepet kap, mert a teret leginkább az érzelmek alakítják. A terv legfontosabb erénye az emberre gyakorolt érzelmi töltése, míg a maribori pályamű esetében az ember maga észrevétlenül kerül a középpontba.

Mindkét pályázat esetében a XXI. század eszközeivel kellett megoldani a feladatot, a különbség mégis óriási, hisz egyik esetben egy magasztos „köztér" létrehozása állt a középpontban, mely méltó módon állít emléket egy ország királyainak, a másik esetben egy középület volt a feladat egy történelmi jelentőségű szövetben. A koncepció alkotta úgy, hogy ezt a középületet is inkább a tér határozta meg, egy külső köztér, mely egybeolvad a belsővel, néhol szinte a határ is eltűnik a kettő között. Ez az a tér, vagyis ezek azok a terek, melyek formálják a házat, ezért lett ez a legfontosabb eleme a koncepciónak. Ez alkotja a kapcsolatot egy Nemzeti Emlékhely és egy maribori Új Művészeti Galéria között.

TÉZIS III.:

A KAPCSOLATTEREMTÉS (ÚJ TÉR – RÉGI TÉR), AZ ÉPÍTÉSZETI TÉR INTEGRÁCIÓJA FONTOS, MERT E NÉLKÜL ELVESZÍTHETI AZT AZ IDENTITÁST, MELY A „HELYHEZ" ÉS AZ EMBEREKHEZ KÖTI.

VI. ÖSSZEFOGLALÁS//

„A modern építészet legnagyobb ellensége a helyszín szellemével szembeni közömbösség, a térnek egyedül gazdasági és technikai szükségletek szerinti mérlegelése.
Úgy hisszük, hogy a minket körülvevő épített környezet történelmének fizikai megjelenítése, különböző jelentésszintek egymásra halmozódása, amiből kialakult a helyszín sajátos jellege. Mindez nemcsak az érzékelés, hanem a struktúrák szintjén is értendő.
(...) A helyszín fogalmából és a település elvéből következően a környezet az építészeti alkotómunka meghatározó tényezőjévé válik. Ennek nyomán új elvek és módszerek jelennek meg a tervezésben, melyek az adott konkrét területen való elhelyezés fontosságát hangsúlyozzák. Ehhez ismernünk kell a terület építészeti átalakítása során létrehozott kontextust. Az építészet kezdeteit nem a barlang vagy a primitív kunyhó jelenti, és nem is Ádám mitikus, paradicsombeli háza.
Mielőtt a támaszból oszlop, a tetőből timpanon lett, mielőtt a kövekből falak épültek, az ember elhelyezett egy követ a földre, hogy az ismeretlen mindenség közepén kijelölje a helyszínt, amelyet-jellegzetességei figyelembevételével-át kíván formálni."[11]

Az emberiség történelmében az ember, tér és természet viszonyát más és más „arányszámok" jellemezték. Kezdetben a természethez szorosan kötődő ember nem kereste a lehetőségét a természettől való elfordulásnak. Az épületeihez is a természetből szerezte be az „alapanyagokat". Később az építészetének fejlődésével megelégedett a természeti formák „épületként" való megformálásával, majd ez a kapcsolat természet és épített környezet között a díszítés szintjére süllyedt.
Az iparosodott és technológiájában fejlett ember teljesen elfordulva a természettől, csak olyan modern életteret képzelt és épített magának, mely nem is próbált szimbiózisba kerülni a természeti térrel. A XXI. század embere mára megcsömörlött a technológiától, kizsigerelte környezetét és felismerte azt a tényt, miszerint nem függetlenítheti magát és az épített környezetét a természetes környezettől.
A kortárs építészet a technológiai ismereteit felhasználva képes a természetet ismét az épített környezet (tér) részévé tenni. Ez az öko tudatosság az irány, mely választ adhat az ember, tér és természet XXI. századi kérdéseire.

(...)" A gépkorszak előtt, még a városközpontokban is, a Természet bizalmas társa volt az embernek. A mai helyzet ennek éppen a fordítottja. Az ember nem találkozik a Természettel. Még akkor sem, ha kedvéért elhagyja a várost. Csillogó automobilba zárja magát, és lelkére az a világ üti rá a bélyegét, ahonnan az automobil származik. Idegen test a Természetben. Egy hirdetőtábla már elég ahhoz, hogy elnyomja a Természet szavát. A Természetből, akárcsak az emberből, pusztán foszlányok maradnak."[12]

[11, 12] Kenneth Frampton: A modern építészet kritikai története, Terc kiadó, 2002
[11] Vittorio Gregotti idézet
[12] Louis Barragán idézet

Az ember és (természeti) környezet kapcsolatainak bemutatása a tettyei közterületek és a szegedi Agóra Pólus kapcsán:

A sokat emlegetett fizikai kapcsolatot (természet és ember között) megelőzi a vizuális kapcsolatteremtés. A végtelen természeti teret legtöbbször nem is tudjuk teljesen befogadni, ehhez szükséges valamilyen dimenzióváltás, mely lehetőséget teremt egy olyan új perspektíva létrejöttéhez, ami már érthető viszonyt hoz létre a környezet értelmezéséhez. Ez a nem fizikai kapcsolat egy egészen új viszonyt teremt az ember és a környezete között, elsősorban nem a fizikai tartalmakkal elégíti ki, hanem segít elhelyeznie magát az embert ebben a természeti vagy épített környezetben. Ezt a megértést és így a kapcsolatot is legerősebben vizualizáció útján tudja létre hozni az építész.

Aktív kapcsolat, hatás- ellenhatás, reakció, ezekkel a szavakkal jellemezhető, hogyan mérhető le a kapcsolat létrejötte az ember és környezete között. A legtöbbször nem tudjuk formálni az épített környezetünket ezért a kapcsolat egyoldalú, tehát mondhatjuk, hogy nincs is. Ha létrehozható olyan épített környezet, melyet a használója képes formálni, esetleg reagál a jelenlétére, akkor a mesterséges (épített) környezet hasonlóvá válik a természeteshez, tehát felfedezhető egy kölcsönös kapcsolat ember és környezet között.

TÉZIS I.:
AZ EMBER, FOLYAMATOS MOZGÁSA A TÉRBEN ÉS AZ EKÖZBENI VIZUALIZÁCIÓ AZ ELSŐ LÉPÉS AHHOZ, HOGY AZ EMBER KÉPES LEGYEN FELFOGNI A TÉR DIMENZIÓIT ÉS EL TUDJA HELYEZNI MAGÁT EZEN TÉREN BELÜL.

Az épület és (természeti) környezet kapcsolatainak bemutatása a pécsi Rókus sétány és a siófoki 320 fok Galéria kapcsán:

A kialakult épített környezet és a használók eleve meghatározzák, hogy milyen dimenziói lehetnek a megjelenő zöldfelületeknek. Az épületek funkciói, a közterület térfalainak arányai dimenziói által kijelölhető az a terület, mely alkalmas arra, hogy zöld felületet alakítsunk ki. Ez a megközelítés csak a kialakult léptéket (horizontális és vertikális dimenziót) veszi figyelembe. Ezt a kapcsolatot épület és környezete között leginkább a funkciókból következő használat (használhatóság) befolyásolhatja.

A városi vagy természeti környezet szempontjából az épület képes lehet teljesen új viszonyokat teremteni. A város- épület- környezet szempontjából az épület kaphat prioritást. Az épület jelenléte megváltoztatja a megszokott „szövet" (természeti vagy városi) léptékét. Nem a természet kell, hogy „befogadja" az épületet, hanem az épületnek kell „felületeket" felszabadítania a természet számára.

TÉZIS II.:

AZ ÉPÜLET SZŰRŐKÉNT KELL MŰKÖDJÖN AZ

EMBEREK ÉS A KÖRNYEZET KÖZÖTT, LEGYEN AZ TERMÉSZETI VAGY ÉPÍTETT, POZITÍV VAGY NEGATÍV TULAJDONSÁGOKKAL RENDELKEZŐ KÖRNYEZET.

Az ember és (építészeti) tér kapcsolatainak bemutatása a székesfehérvári Nemzeti Emlékhely és a maribori Új Művészeti Galéria kapcsán:

A programozott, funkciókkal ellátott építészeti tér, képes kell legyen nem csak a formai kialakításaival létrehozni egy új viszonyt, város – tér – ember között, de a funkciói által is. A tér funkciói fontosak a létrejövő kapcsolatokban, ezek a funkciók határozzák meg a tér használhatóságát, mely nélkül értelmetlen a létrehozott építészeti tér. A funkciók lehetnek hagyományos, megszokott funkciók melyek egy hagyományos használatot indukálnak, vagy ellenkezőleg egy új, a megszokottól eltérő funkció, mely egy teljesen újszerű tér létrehozását eredményezi. Ez az új építészeti tér egészen új „térlátást" és „térhasználatot" követel meg a használóktól.

Az elmúlt évtizedek lenyomata jelenik meg a városi térben, olyan léptékekkel arányokkal, melyekhez köthetően kialakult az emberekben egy „hangulat". Ez a hangulat az, melyet az új építészeti térnek, kapcsolatként ki kell, hogy alakítson a régi várossal. Ha ez a hangulat átörökíthető, akkor létrejöhet a sokat emlegetett város – tér – ember kapcsolat.

Az új épület formálása, bontott léptéke az óváros bontottságát, struktúráját mutatja. Így elérhető egy olyan „hangulat" az épületben (a bontott tömegek között) mozgó emberek perspektívájából, mintha a városi térben mozognának. Hangulattal is létrehozható az illeszkedés.

TÉZIS III.:

A KAPCSOLATTEREMTÉS (ÚJ TÉR – RÉGI TÉR), AZ ÉPÍTÉSZETI TÉR INTEGRÁCIÓJA FONTOS, MERT E NÉLKÜL ELVESZÍTHETI AZT AZ IDENTITÁST, MELY A „HELYHEZ" ÉS AZ EMBEREKHEZ KÖTI.

VIII. IRODALOMJEGYZÉK//

Az értekezésemben szereplő pályázataimnál munkatársaim voltak:

Tettye közterületeinek megújítása:
Bachmann Bálint DLA
Rohoska Csaba DLA

Szeged Agóra Pólus:
Rohoska Csaba DLA

Rókus sétány megújítása:
Bachmann Bálint DLA
Rohoska Csaba DLA

Siófok, 320° Galéria:
Rohoska Csaba DLA

Székesfehérvár, Nemzeti Emlékhely:
Rohoska Csaba DLA

Maribor, Új Művészeti Galéria:
Rohoska Csaba DLA

Batár Attila: Az emberi tér, Válogatott tanulmányok, Terc kiadó, 2010

Batár Attila: Láthatatlan építészet, Ab Ovo kiadó, 2005

Deák Zoltán: Magyar királyi és főrendi síremlékek, Gótikus, baldachinos síremlékek a középkori Magyarországon, Urbis kiadó, 2004

Cságoly Ferenc: Középületek, Terc kiadó, 2004

Granasztói Pál: Építészet, városépítés, társadalom, Akadémiai kiadó, 1982

Ferkai András: Űr vagy megélt tér, Építészettörténeti írások, Terc kiadó, 2003

Mezei Árpád: Építészetelméleti könyvecske, N&n, Budapest, 1996

Moravánszky Ákos, M. György Katalin: A tér, Kritikai antológia, Terc kiadó, 2007

Moravánszky Ákos, M. György Katalin: A stílus, Kritikai antológia, Terc kiadó, 2009

Moravánszky Á., Bacsó B.: Hely és Jelentés, Tanulmányok az építészetről és városról, Terc kiadó, 2002

Richard Neutra: Építészet és természet, Corvina kiadó, 1985

Vámossy Ferenc: Az építészet története, A modern mozgalom és a későmodern, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2002